

**Utvärdering av
teckenspråksutbildningar för föräldrar,
syskon och barn till döva inom
Specialpedagogiska skolmyndigheten**

© 2011 Specialpedagogiska skolmyndigheten
Manus: Joakim Grausne, Specialpedagogiska skolmyndigheten

ISBN: 978-91-28-00341-4 (pdf)
Best. nr: 00341

Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på
Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats: www.spsm.se

Förord

Specialpedagogiska skolmyndigheten har under 2010 utvärderat teckenspråksutbildning för vissa föräldrar och teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva.

Syftet var att kartlägga innehåll och kvalitet samt identifiera styrkor/svagheter mellan och inom dessa områden. Utredningen har dessutom syftat till att identifiera eventuella behov och möjligheter till samverkan eller samordning av verksamheterna.

I utredningen framkommer både likheter och skillnader mellan de olika verksamheterna. Det finns delar som framställs som positiva men även delar som beskrivs ha brister. Som resultat av utredningen framförs flera förslag till förbättringar.

Ansvarig för utvärderingen har varit Joakim Grausne på Statsbidragsavdelningen. För arbetet har det funnits en intern styrgrupp bestående av Patrik Granström, Eva Andåker, Signild Salander och mig.

Leif Näfver
Chef Statsbidragsavdelningen

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Syfte och frågeställningar.....	4
Metod.....	5
Avgränsningar	6
Begreppsdefinitioner	6
Styrdokument	7
Tidigare utredningar	7
Resultatredovisning	9
Utbildningsanordnarna	9
Utbildningens form och rekrytering av kursdeltagare.....	11
Utbildningen	18
Boendeverksamheten.....	41
Barn tillsynsverksamheten.....	42
Samarbete och samordning.....	43
Verksamhetsuppföljning.....	47
Sammanfattande analys	48
Samarbete mellan utbildningarna	51
Föräldrautbildning inom specialskolan	51
Information om utbildningarna.....	52
Samordningsfunktion	53
Referenser.....	54

Bilaga 1. Presentation av utbildningsanordnarna

Bilaga 2. Teckenspråklärarnas utbildningsbakgrund

Bilaga 3. Enkät – Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar

Bilaga 4. Enkät – Teckenspråk för hörande syskon och barn till döva

Bilaga 5. Ramkursplan för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar

Bilaga 6. Målbeskrivning för teckenspråk för hörande syskon och barn till döva

Bilaga 7. Handlingsplan – Teckenspråksverksamheterna för syskon/barn till döva

Inledning

Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF) har funnits sedan år 1998 och är en utbildning på totalt 240 timmar som riktas till föräldrar med barn i behov av teckenspråk för sin kommunikation. Utbildningen bygger vidare på den introduktion som landstingens hörselvård ska ge inom ramen för sitt rehabiliteringsansvar. Utbildningen finansieras genom ett särskilt statsbidrag som regleras i förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har ansvar för att fördela statsbidraget till anordnare av utbildningen och att utvärdera utbildningen.

Arbetet med en utbildning i teckenspråk för hörande syskon och barn till döva initierades i budgetpropositionen 1988/89:100. Utbildningen bedrevs inledningsvis av de regionala kunskapscentren inom de statliga specialskolorna med finansiellt stöd från Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). Idag är det SPSM som har uppgiften att ”erbjuda teckenspråksutbildning för syskon till döva eller hörselskadade barn och barn till döva”¹.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet är att kartlägga innehåll och kvalitet inom teckenspråksutbildningarna för föräldrar, syskon och barn till döva som bedrivs eller finansieras av myndigheten.

Utvärderingen syftar till att belysa ett antal områden, nämligen

- utbildningarnas innehåll och omfattning
- lärarnas kompetens
- deltagarnas måluppfyllelse
- utbildningsanordnarnas uppföljnings- och utvecklingsarbete.

Utvärderingen ska identifiera styrkor och svagheter samt likheter och skillnader mellan och inom dessa områden. Utvärderingen syftar dessutom till att identifiera eventuella behov och möjligheter till samverkan eller samordning av verksamheterna.

¹ Förordning (2009:1216) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten

Metod

Datainsamlingen har genomförts med både kvalitativa och kvantitativa metoder. Utöver de moment som beskrivs nedanför har relevant dokumentation och befintlig statistik om verksamheterna samlats in.

Intervjuer

I syfte att skapa en bild av verksamheterna och de olika intressenternas perspektiv genomfördes 26 intervjuer (varav 4 var gruppintervjuer) med representanter för olika verksamheter och organisationer. Intervjuer har genomförts med följande parter

- representanter från anordnarna av Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF)
- representanter från de specialskolor som bedriver teckenspråksutbildning för syskon och barn till döva
- representanter från de större intresseorganisationerna
- representant från Resurscenter döv/hörsel inom SPSM.

Dessutom har ett antal representanter från utbildningsanordnarna samt representanter från ett antal mindre intresseorganisationer fått besvara frågor skriftligt.

Enkäter

I syfte att få deltagarnas perspektiv på verksamheterna genomfördes en enkätundersökning riktad till samtliga deltagare och föräldrar till barn som deltagit vid teckenspråksutbildningarna under år 2009. En enkätversion skapades för respektive verksamhet men merparten av frågorna i de båda enkäterna var desamma (se bilaga 3 och 4).

Undersökningen genomfördes av Statistiska centralbyrån (SCB) under perioden oktober – november 2010. Den av enkäterna som riktade sig till föräldrar till barn som gått teckenspråksutbildningen för syskon och barn till döva översattes till teckenspråk och två påminnelser skickades ut av den enkäten. En påminnelse skickades ut i undersökningen som riktade sig till föräldrar som gått TUFF. Svarsfrekvenserna för respektive enkätundersökning presenteras i tabellen nedanför.

Tabell 1. Svarsfrekvenser

Enkät	Urval	Svar	Svarsfrekvens
TUFF	403	261	65 %
Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	563	322	57 %
Totalt	966	583	60 %

Av tabellen framgår att enkäten som riktade sig till deltagare inom TUFF fick högst svarsfrekvens med 65 procent svarande medan enkäten till föräldrar med

barn inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva fick en svarsfrekvens på 57 procent. Av de enkäter som skickades ut i undersökningen om teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva returnerades 22 enkäter då adressaten var felaktig. I undersökningen till TUFF kom inga enkäter i retur. Anledningen till detta var att SCB kunde göra en adresskontroll i TUFF-undersökningen men ej i undersökningen om teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Om man räknar bort dessa 22 enkäter från urvalet blir svarsfrekvensen 59 procent. Från Härnösands folkhögskola har endast tolv deltagare svarat på enkäten vilket begränsar vilka slutsatser man kan dra av resultatet för den utbildningsanordnaren. Från Åsbackaskolan inkom endast åtta svar vilket medför att dessa svar inte kommer särredovisas i något sammanhang.

I enkäten som riktade sig till vårdnadshavare för barn som gått teckenspråksutbildningen för syskon och barn till döva uppmanades vårdnadshavaren att fylla i enkäten tillsammans med barnet eller låta barnet självt svara på frågorna där det var lämpligt. Av de svarande angav 71 procent att de fyllt i enkäten tillsammans med barnet medan 10 procent angav att barnet självt fyllt i enkäten.

Avgränsningar

Under 2009 anordnade Iris Hadar AB teckenspråksutbildning för föräldrar (TUFF) i Malmöregionen. Verksamheten var mycket begränsad under år 2009 och upphörde helt år 2010. Av den anledningen berörs inte Iris Hadar AB i denna rapport. I den enkätundersökning som skickades ut till föräldrar som gått TUFF hade två föräldrar gått utbildningen vid Iris Hadar AB. Svaren från dessa finns dock med när svaren från enkätundersökningen presenteras.

Begreppsdefinitioner

I rapporten används beteckningen teckenspråk som en förkortning för svenskt teckenspråk (eller Swedish Sign Language, SSL). Det svenska teckenspråkets grammatik skiljer sig från svenska språkets och är även något annat än bruket av enskilda tecken parallellt med talad svenska.²

De som undervisar inom de aktuella utbildningarna benämns i rapporten lärare även om de i många fall saknar en formell lärarexamen.

² Bruket av tecken som stöd till tal går under flera olika benämningar: Tecken till tal (TTT), Tecken som stöd (TSS), Teckenkommunikation samt Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK).

Enligt TUFF-förordningen används termen barntillsyn, inte barnomsorg. Det är även den benämning som kommer användas i denna rapport.

I denna rapport används benämningen föräldrar på de personer som deltar i TUFF. I förordningen för TUFF likställs förälder med den som har vård om barnet (vårdnadshavare), den som bor under äktenskapsliknande förhållanden med en förälder eller den som tagit emot ett barn för stadigvarande vård (och fostran) i sitt hem.

Med utbildningsansvarig menas i denna rapport den person som har ett övergripande ansvar för den aktuella utbildningen. På merparten av skolorna är detta en biträdande rektor men i några fall är det en rektor eller en annan funktion.

I denna rapport används benämningen deltagare och med det åsyftas de elever eller kursdeltagare som gått vid någon av utbildningarna.

Styrdokument

TUFF regleras genom följande styrdokument

- förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar
- Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (SKOLFS 2010:17)
- skolverkets ramkursplan (Dnr 64-2002:3694) för teckenspråksutbildning.

I förordningen beskrivs förutsättningarna som ska vara uppfyllda för att utbildningsanordnare ska kunna beviljas statsbidrag. I förordningen regleras även den ekonomiska ersättning som deltagare kan beviljas för studier inom TUFF. I föreskrifterna beskrivs förutsättningarna för statsbidraget till utbildningsanordnare mer i detalj. I skolverkets ramkursplan definieras syfte och mål med utbildningen.

Uppdrag att bedriva teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva ges i förordningen (2009:1216) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten. Där anges att myndigheten ”ska erbjuda teckenspråksutbildning för syskon till döva eller hörselskadade barn och barn till döva eller hörselskadade föräldrar” (11 §). Uppdraget definieras inte mer i detalj i något annat styrdokument.

Tidigare utredningar

Under 2004 genomförde Skolverket en utvärdering av TUFF där syftet var att undersöka och analysera utbildningen ur fyra perspektiv; tillgänglighet, måluppfyllelse, kvalitet och likvärdighet. Utvärderingens resultat visade att utbildningen överlag hade bra kvalitet men att det fanns kvalitetsskillnader mellan utbildningsanordnarna. Vidare visade utvärderingen att det var svårt att uppnå ramkurspla-

nens mål och den främsta orsaken till detta var begränsningen av antalet utbildningstimmar som varje förälder får gå. I utvärderingen ifrågasattes även den regionala indelning i upptagningsområden som användes inom TUFF.³

Under 2002 genomfördes en kartläggning av teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva inom dåvarande Specialskolemyndigheten (SPM). I den rapport som kartläggningen resulterade i rekommenderas SPM bland annat att ta fram en tydlig målformulering för verksamheten. Avseende undervisningen föreslogs en ökad integration av denna verksamhet med övrig verksamhet på skolorna, samt ett förtydligande av innehållet i undervisningsmomentet dövskap/dövkultur.⁴

³ En utvärdering av Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), Skolverket, Dnr 2003:1347

⁴ Teckenspråksverksamheterna för hörande syskon/barn till döva inom SPM – Kartlägningsrapport 2002, Specialskolemyndigheten

Resultatredovisning

I följande avsnitt redovisas resultatet av de intervjuer och enkätundersökningar som genomförts inom ramen för utvärderingen.

Utbildningsanordnarna

Teckenspråksutbildningarna för vissa föräldrar samt teckenspråksutbildningen för syskon och barn till döva bedrivs vid sammanlagt elva skolor i landet. Av dessa anordnas TUFF vid fem folkhögskolor medan teckenspråk för hörande syskon och barn till döva anordnas vid sex specialskolor.

Figur 1. Utbildningsanordnarnas geografiska placering och den regionala indelningen

Den uppdelning av Sverige som framgår av figur 1 motsvarar myndighetens regionala uppdelning. Som det framgår av figuren är anordnarna av båda utbildningarna representerade i alla regioner. Utbildningsanordnarnas upptagningsområden motsvarar denna indelning. Inom TUFF har man under senare år dock övergått till en modell som innebär att föräldrar även kan söka till utbildningsanordnare i andra regioner. Av specialskolorna utmärker sig Åsbackaskolan genom att de har ett nationellt upptagningsområde för sin målgrupp.

Inom båda utbildningar finns vissa brister i statistiken över antalet personer som gått respektive utbildning. Dessa brister kommer beröras mer i detalj senare i rapporten. Uppgifterna som presenteras för år 2009 i tabell 2 och 3 bedöms dock som förhållandevis tillförlitliga då de kontrollerats mot deltagarförteckningar från respektive utbildningsanordnare. Statistik för tidigare år är dock betydligt osäkrare men av det som finns att tillgå framstår det som att deltagarantalet har varit förhållandevis stabilt under de senaste åren inom båda utbildningarna.

Tabell 2. Antal individer som deltagit i TUFF under 2009 vid respektive folkhögskola

Utbildningsanordnare	Individer*	Undervisningstimmor
Härnösands folkhögskola	22	1 143
Iris Hadar AB	13	234
Nordiska folkhögskolan	93	4 253
Södertörns folkhögskola	140	3 095
Västanviks folkhögskola	103	2 952
Önnestads folkhögskola	53	1 294
Totalt	408	12 971

* Samma individ har i några fall gått kurs hos flera utbildningsanordnare under året och redovisas därför dubbelt i redovisningen per utbildningsanordnare men endast en gång i det totala antalet individer.

Som det framgår av tabellen är Södertörns folkhögskola den anordnare av TUFF som undervisat flest individer under 2009. Tillsammans med Västanviks folkhögskola står de för drygt hälften av alla utbildade individer inom TUFF. Av de anordnare som fortfarande är aktiva i dag är Härnösands folkhögskola den med lägst antal undervisade personer.

Tabell 3. Antal individer som deltagit i teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva under 2009 vid respektive specialskola

Utbildningsanordnare	Individer
Birgittaskolan	168
Kristinaskolan	67
Manillaskolan	150
Vänerskolan	66
Åsbackaskolan	14
Östervångskolan	100
Totalt	565

Den största anordnaren av teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva, sett till antal barn som getts undervisning är Birgittaskolan. Birgittaskolan och Manillaskolan har tillsammans utbildat över hälften av de barn som deltagit i utbildningen år 2009. Åsbackaskolan är den anordnare som har minst antal elever. De som fått teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva vid Åsbackaskolan har även haft möjlighet att gå utbildningen vid en regional specialskola.

Utbildningens form och rekrytering av kursdeltagare

Utbildningarnas form skiljer sig tydligt från varandra på flera punkter, både inom och mellan utbildningarna.

Tabell 4. Olika utbildningsformer vid anordnarna av TUFF

	Veckokurs (mån-fre)	Dagtid utan övernattning	Helgkurs	Kvällskurs
Härnösands folkhögskola	●			
Västanviks folkhögskola	●		●	●
Önnestads folkhögskola	●	●	●	●
Södertörns folkhögskola	●	●	●	●
Nordiska folkhögskolan	●			

Inom TUFF finns en mycket stor variation när det gäller upplägget av kurser. Det upplägg som är gemensamt för flest utbildningsanordnare är en längre sammanhållen kurs med övernattning och barntillsyn. Det är även den modell för utbildningen som historiskt sett har varit vanligast förekommande. Vid Nordiska folkhögskolan är detta den enda form som erbjuds bortsett för en särskild satsning på deltagare med invandrabakgrund. Vid Nordiska folkhögskolan går varje grupp tre veckor per år. Gruppen har samma veckor varje år under tre år. I intervjuerna vid Nordiska folkhögskolan framhålls detta upplägg som en av styrkorna med utbildningen vid deras skola.

*När en förälder anmäler sig så kommer de få veta när de ska komma, tre veckor per år och det pågår i drygt tre år. Då vet föräldrarna att de tre veckorna ska jag vara på TUFF-utbildning och de kan planera sin tid. [...] Det är samma personer i gruppen vilken innebär att man lär känna varandra, de ser fram emot att träffa varandra och barnen ser fram emot att träffa sina kompisar.
[Utbildningsansvarig vid Nordiska folkhögskolan]*

Vid alla anordnare av TUFF erbjuds veckokurser men ingen annan skola arbetar med sammanhållna grupperna och fasta veckor varje år. Några utbildningsanordnare erbjuder ett stort utbud av olika kurser. Önnestads folkhögskola har exempelvis fyra olika former av TUFF-kurser, nämligen veckokurser, kurser på hemor-

ten, helgkurser och kvällskurser. Kurserna på hemorten har getts i ett antal större orter och pågår under 2-3 dagar. Till skillnad från veckokurserna erbjuds inte barntillsyn eller övernattnings vid dessa kurser eftersom barnen förväntas finnas i sin förskola eller skola och föräldrarna förväntas sova hemma. Önnestads folkhögskola hyr vid dessa tillfällen en undervisningslokal på den ort där kursen ska ges. Fördelen med detta upplägg menar den ansvariga för utbildningen är att det inte kräver så mycket planering för familjen. De helgkurser som Önnestads folkhögskola arrangerat har även de genomförts på annan ort. Skolan har då hyrt lokaler för undervisning och barnomsorg under helgen. Kvällskurserna i TUFF som skolan arrangerar ges på tre orter i regionen och innebär 1½ timmes undervisning i teckenspråk per vecka. I intervjun framhåller den ansvariga för utbildningen att de i framtiden hoppas kunna utveckla fler former av kurser. Även hos andra utbildningsanordnare ges flera olika former av kurser, till exempel Västanviks folkhögskola som förutom veckokurser vid skolan i Leksand även erbjuder kvälls- och helgkurser i Örebro.

Enligt förordningen som styr TUFF är utbildningen begränsad till 240 timmar per förälder. I alla intervjuer med representanter från utbildningsanordnare inom TUFF framhålls att detta är alldeles för få timmar för att lära sig ett språk. Även flera föräldrar har framhållit det under utredningen.

Tabell 5. Olika utbildningsformer vid utbildningsanordnare av teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva

	Veckokurs (mån-fre)	Dagtid utan övernattning	Helgkurs	Lägervecka (mån-fre)
Kristinaskolan	●			
Översvångskolan	●		●	●
Birgittaskolan		●		●
Vänerskolan	●			
Åsbackaskolan	●			
Manillaskolan	●			

Även inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva finns en variation i hur kurserna utformas. Den dominerade formen av kurs är dock veckolånga kurser på specialskolan. På Östervångskolan ges veckokurser vid skolan under både vår- och hösttermin. Undervisningen bedrivs på skolan och eleverna erbjuds övernattnings vid skolans elevboende. Dessutom anordnar skolan en helgkurs under året för barn äldre än 10 år. Under två veckor per år anordnar skolan även läger på Lingvallen utanför Skälderviken där skolan hyr lokaler. Lägren pågår under en vecka. Det är endast en utbildningsanordnare som inte erbjuder veckolånga kurser som huvudsakliga kursupplägg. Vid Birgittaskolan går elever som bor i eller i närheten av Örebro fem förmiddagar per termin. Intervallet mellan dessa fem förmiddagar skiljer sig mellan grupper och har även ändrats över tid. I intervjun med ledningen för verksamheten ifrågasattes huruvida en uppdel-

ning av utbildningen på ett antal förmiddagar är den bästa lösningen ur ett pedagogiskt perspektiv. I intervjun med läraren för utbildningen framhölls dock att frågan har lyfts till de familjer som är berörda och bland dessa fanns inget intresse av en sammanhållen veckoutbildning. För de barn i målgruppen som bor i regionen men inte i Örebroområdet har skolan överenskommelser med landstingen i regionen. Teckenspråklärare vid landstingen erbjuder syskon och barn till döva elever undervisning i teckenspråk i deras respektive landsting. De exakta formerna för denna undervisning är oklar då svar inte inkommit från alla landsting. Enligt Birgittaskolans ledning ser formerna för den utbildning som landstingen ger väldigt olika ut.

Det ser väldigt olika ut beroende på hur många elever de har. Det kan vara allt från att de får ihop en grupp till att läraren åker taxi till en skola i 40 minuter och sedan har en lektion där med en elev. [Utbildningsansvarig vid Birgittaskolan]

Skolans ledning uttrycker själva att det finns ett behov av översyn av verksamheten och att de själva gjort en kartläggning av den. Den verksamhet som bedrivs ute i landstingen upplever man sig även ha svårt att kvalitetssäkra. Birgittaskolan erbjuder även läger för äldre elever i samverkan med Västansviks folkhögskola. Till skillnad från övriga specialskolor erbjuder inte Birgittaskolan utbildningen till barn i gymnasieåldern. Ungdomar i Örebroområdet hänvisas istället till de utbildningar i teckenspråk som ges på gymnasieskolorna i Örebro. För de ungdomar i gymnasieåldern som finns utanför Örebro erbjuder skolan från och med 2010 även undervisning inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Undervisningen av dessa genomförs, precis som för yngre elever, av landstingen i respektive område men bekostas av Birgittaskolan.

Bortsett från Birgittaskolan samt den lägerverksamhet som erbjuds av Östervångskolan anordnar ingen skola undervisning inom ramen för teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva på annan plats än i specialskolan.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva finns ingen begränsning av hur mycket undervisning ett barn kan få men i praktiken begränsas detta av hur utbildningen är upplagd. På de flesta skolor får varje barn gå en vecka per termin samt därutöver eventuell lägervecka. Vid Birgittaskolan får eleverna undervisning fem förmiddagar per termin.

Information och rekrytering

I samtliga intervjuer med representanter från utbildningsanordnarna inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva framhålls behovet av ett gott samarbete med landstingens hörselvård för att komma i kontakt med respektive målgrupp. Alla har någon form av samarbete eller försök till dialog med landstingen men i ett flertal intervjuer framhålls svårigheterna med att få till ett fungerande samarbete med vissa landsting. I flera fall hjälper dock landstingen utbildningsanordnarna att distribuera information eller anmälningss-

blanketter, exempelvis så skickar Härnösands folkhögskola informationsmaterial till landstinget som sedan vidarebefordrar det till föräldrarna. I några regioner förekommer regelbundna möten mellan flera parter inom hörselområdet.

Specialskolorna som anordnar teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva har genom de elever som finns inskrivna vid skolan en möjlighet att direkt nå föräldrarna till dessa barn och deras eventuella syskon. I flera intervjuer framhävs dock svårigheten med att nå syskonen till de elever som går integrerade i klasser med hörande elever.

”Det jag tycker är svårt är att få tag i nya elever. På grund av sekretessen så måste eleverna anmäla sig för att komma in i vårt register. Det är svårt att få tag i elever och frågan är om det är vårt uppdrag att ragga elever till denna verksamhet.” [Utbildningsansvarig specialskola]

Information och anmälningar administreras av varje utbildningsanordnare för sig inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Det finns ingen central administration för anmälan och information om utbildningarna. Arbete med informationsmaterial och anmälningsförfarandet skiljer sig således mellan utbildningsanordnarna, exempelvis skiljer sig anordnarna av båda utbildningarna i vilka frågor som ställs i ansökningshandlingarna och om det är termins- eller läsårsansökningar.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva ges de sökande vid ansökningstillfället inte möjligheten att själva välja vilken tid under termin som de vill gå utbildningen. Men i intervjuer framhåller utbildningsanordnarna att så långt det är möjligt försöker tillgodose de sökandes önskemål. Inom TUFF ges denna möjlighet av några utbildningsanordnare. Detta avspeglar sig också i svaren på frågan om de som gått utbildningarna har haft möjlighet att välja tidpunkt för kursen.

Tabell 6. Har du haft möjlighet att välja tidpunkt för kursen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	115	44,4%	52	16,6 %
Nej	144	55,6%	262	83,4 %
Total	259	100,0%	314	100,0 %

Som det framgår av tabell 6 anger drygt hälften av de svarande som gått TUFF att de inte haft möjlighet att välja tidpunkt för kursstarten. En större andel av föräldrarna som gått TUFF vid Härnösands folkhögskola eller Nordiska folkhögskolan uppger att de inte fått välja tidpunkt för sin utbildning. Även i intervjuerna framkommer det att dessa skolor endast i begränsad utsträckning erbjuder föräldrarna att välja tidpunkt. Drygt 80 procent av de svarande inom teckenspråksutbildning-

en för hörande syskon och barn till döva uppger att de inte fått välja tidpunkt för sin kurs.

Den regionala indelning som finns inom både TUFF och teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva styr till stora delar var man som sökande kan gå sin utbildning. Inom TUFF har man dock i praktiken öppnat möjligheten för föräldrar att söka till utbildningar i andra regioner. Detta avspeglar sig också när de som gått utbildningen fått uppges om de fått välja utbildningsanordnare.

Tabell 7. Har du haft möjlighet att välja utbildningsanordnare/skola?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	87	34,1%	23	7,3 %
Nej	110	43,1%	235	74,4 %
Vet ej	58	22,7%	58	18,4 %
Total	255	100,0%	316	100,0 %

Som det framgår av tabellen ovanför uppger drygt en tredjedel av dem som gått TUFF att de fått möjlighet att välja andra utbildningsanordnare. Skillnaderna är dock stora mellan de svarande baserat på vilken utbildningsanordnare de gått hos. Drygt hälften av föräldrarna vid Önnestads folkhögskola uppger att de haft möjlighet att välja utbildningsanordnare. Under år 2009 fanns ytterligare en utbildningsanordnare i södra regionen (Iris Hadar AB) vilket förmodligen gjorde föräldrarna mer medvetna om valmöjligheten i den regionen. Under 10 procent av föräldrarna vid Nordiska folkhögskolan och Härnösands folkhögskola angav att de haft den möjligheten. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är eleverna hänvisade till den specialskola som finns i regionen, förutom när det gäller Åsbackaskolan som har ett nationellt upptagningsområde för sin målgrupp. Trots detta anger sju procent av de svarande att de haft möjligheten att välja utbildningsanordnare. Förutom den valmöjlighet som valet mellan Åsbackaskolan och den regionala specialskolan innebär för vissa elever, avspeglar dessa svar förmodligen främst en viss osäkerhet avseende vem som egentligen är huvudmannen för vissa former av utbildningen. Denna osäkerhet kan exempelvis uppkomma i de fall då specialskolorna anordnar lägerveckor inom ramen för teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva.

Tabell 8. Skulle du vilja ha haft möjlighet att välja utbildningsanordnare/skola?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	80	50,0%	121	42,5%
Nej	80	50,0%	164	57,5%
Total	160	100,0%	285	100,0%

Av de som angivit att de inte fått möjligheten att välja utbildningsanordnare och de som varit osäkra på huruvida de haft den möjligheten uppger hälften inom TUFF att de skulle velat ha den möjligheten. En något mindre andel inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva uppger sig velat ha det.

Även om möjligheten finns inom TUFF att söka till andra utbildningsanordnare än den i den egna regionen är det långt ifrån säkert att föräldrarna fått information om andra utbildningsanordnare.

Tabell 9. Har du fått information om andra skolor som bedriver utbildningen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Ja	92	35,7%	58	18,2%
Nej	166	64,3%	260	81,8%
Total	258	100,0%	318	100,0%

Väldigt få inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har av naturliga skäl fått informationen om andra utbildningsanordnare. Men som det framgår av tabellen har en majoritet av TUFF-deltagarna inte heller fått sådan information.

Drygt 80 procent av de svarande inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva uppger dock att de fick tillräckligt med information inför det senaste kurstillfället.

Informationen som finns på myndighetens webbplats om teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva ligger under respektive specialskola och följer en liknande struktur men det finns betydande skillnader i hur mycket information skolorna lagt ut. Viss övergripande information om TUFF finns även på myndighetens hemsida. Där finns dock ingen samlad information om vilka utbildningsanordnarna är och vilka typer av kurser de erbjuder. Varje enskild anordnare av TUFF ansvarar själv för den informationen som återfinns på deras webbplatser.

Södertörns folkhögskola har en dedikerad webbplats⁵ för deras TUFF vilket enligt den utbildningsansvariga innebär att en hel del generella TUFF-frågor kommer till dem. Andra utbildningsanordnare har information på skolans gemensamma webbplats.

Vikten av tydlig och utförlig information lyfts fram i flera intervjuer. Behov av att utveckla informationen framhålls av flera parter inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. I några intervjuer lyfts Norge fram som exempel på hur man samlat information om deras föräldrautbildning i teckenspråk på en gemensam hemsida.

I Norge finns något som heter "Se mitt språk" där finns hur mycket information som helst om deras TUFF. Vem som får komma in, vilka ersättningar, innehållet, hur schema kan se ut, vilka lärarna, lärarnas kompetens, var utbildningarna finns. Föräldrarna kan själva gå in och läsa om kursen där finns ett material som de kan jobba med hemma. [...] När jag får reda på att mitt barn är dövt så finns det ingen information om utbildning för föräldrar i teckenspråk. Jag tycker man borde göra informationen mer lättillgänglig. [Lärare folkhögskolan]

På Östervångskolan har man aktivt arbetat med att lägga ut utförligt material på hemsidan om utbildningens upplägg, lärare och målen med utbildningen. Ändå ser den utbildningsansvarige på skolan ett tydligt behov av att ytterligare arbeta med marknadsföringen av utbildningen.

⁵ <http://www.tuffkurs.nu> [2010-11-19]

Utbildningen

När frågan ställs till de som gått utbildningarna om vad de anser är viktigast med utbildningen framhålls vikten av undervisningen i teckenspråk.

Tabell 10. Vad i utbildningen anser du är viktigast?⁶

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Undervisning i teckenspråk	212	81,9 %	206	68,7 %
Undervisning om den teckenspråkiga kulturen	1	0,4 %	13	4,3 %
Undervisning om dövas och personer med hörselnedsättnings situation i samhället	4	1,5 %	7	2,3 %
Gemenskap med andra deltagare i liknande situation	15	5,8 %	57	19,0 %
Möjligheten att få teckenspråksutbildning samtidigt som hörande syskon/föräldrar	27	10,4 %	12	4,0 %
Erfarenheten av syskonets skolmiljö	–	–	5	1,7 %
Total	259	100,0%	300	100,0%

Det finns dock, som tabellen visar, skillnader i hur deltagarna inom de olika utbildningarna värderar olika aspekter av utbildningen. Medan teckenspråksundervisningen är helt dominerande inom TUFF finns en något större fokusering på andra delar inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Det som flest svarande anser är viktigast inom TUFF, efter teckenspråksundervisningen, är möjligheten att få teckenspråksundervisning samtidigt som hörande syskon. En förhållandevis lite andel av de svarande inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva ser möjligheten för syskonet att läsa med föräldern som viktigast. Däremot ser man de sociala aspekterna av utbildningen som mycket viktiga.

Detta är en uppfattning som delas av många av de intervjuade lärarna inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Flera beskriver att barnen känner sig udda hemma eftersom de har ett syskon eller en förälder som är döv. Speciellt barnen med döva föräldrar anses av lärarna ha en väldigt besvärlig situation hemma. För dessa får utbildningen, enligt lärarna, en stor betydelse för barnens identitetskapande.

⁶ En förhållandevis stor andel av de svarande på denna fråga i T.sp.SBd-enkäten har missuppfattat instruktionen till frågan och angivit flera svarsalternativ. Dessa 12 svar presenteras inte i denna tabell men mer 10 av dessa hade angett ”Undervisning i teckenspråk” i kombination med andra svarsalternativ.

Den här verksamheten har en väldigt stor betydelse för att skapa identitet hos barnen. [...] Barnen får träffa andra barn i samma situation och inse att de inte är konstiga och att det finns andra barn som är likadana som dem. Många lärare har kontakt mig och berättat att barnen mår så mycket bättre efter att de har varit här. [Lärare specialskola]

Även lärarna inom TUFF lyfter fram vikten av utbildningens sociala aspekt. Flertalet av lärarna påpekar att mötet mellan föräldrar i samma situation är av stor vikt.

[TUFF] är ännu viktigare nu än någonsin för att man ska förstå att det finns andra som är i samma situation. Man är inte helt unik! [Utbildningsansvarig folkhögskola]

Som det framgår av tabell 10 ovanför uppger dock färre föräldrar att detta är den viktigaste aspekten av TUFF i jämförelse med antalet som angav möjligheten att få teckenspråksutbildning samtidigt som hörande syskon.

Gruppsammansättning

I ett flertal av intervjuerna med ansvariga för TUFF framkommer att gruppsammansättningen har blivit allt mer komplicerad då det blivit svårare att hålla samman en kunskapsmässigt homogen grupp. Den dominerande förklaringen som ges till detta är att det i dagsläget varierar mycket i vilken utsträckning föräldrarna använder teckenspråk i hemmet mellan kurstillfällena.

Förut satsade man på teckenspråk men sedan kom implantaten [kokeaimplantat] och då ville de ha teckenspråk som stöd i kommunikationen. Sedan CI kom använder en del föräldrar inte teckenspråk hemma. Det har inte varit enkelt att utforma en verksamhet för detta. [Lärare folkhögskola]

Vid gruppsammansättning försöker man generellt ta hänsyn till kunskapsnivån i teckenspråk och barnets ålder. Vid Nordiska folkhögskolan håller man samman grupperna över de dryga tre år som föräldrarna går där. Om skillnaden mellan deltagarnas kunskapsnivåer inom gruppen blir stor delar man upp gruppen men låter dem komma samma vecka. Flera utbildningsanordnare har dessutom speciella grupper som anordnas med viss regelbundenhet, det kan exempelvis röra sig om speciella grupper för föräldrar med invandrarbakgrund eller separata grupper för pappor eller mammor. Några anordnare av TUFF genomförs särskilda satsningar för familjer med invandrarbakgrund. Anledningen till detta är, som det beskrivs i intervjuerna, att deras förutsättningar skiljer sig från övriga föräldrar. Många har exempelvis bristfälliga kunskaper i svenska.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva utgår man i hög grad från barnets ålder vid gruppsammansättning men hänsyn tas även till barnets teckenspråksnivå. Vid Manillaskolan arbetar man med separata grupper för barn till döva föräldrar då man upplever att dessa barns behov skiljer sig från syskonens. Även andra utbildningsanordnare uppger att de strävar efter att skapa

separata grupper med dessa barn men då det sällan finns tillräckligt många barn från denna grupp i närliggande ålder är det svårt att få till.

Inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva eftersträvar man att så långt det är möjligt tillmötesgå föräldrarna önskemål avseende grupptillhörighet.

Svaren från deltagarna i de båda utbildningarna visar att merparten är positiva till grupsammansättningen.

Tabell 11. Vad anser du om grupsammansättningen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	62	24,0 %	82	26,4 %
Bra	128	49,6 %	128	41,2 %
Varken bra eller dåligt	37	14,3 %	59	19,0 %
Dåligt	24	9,3 %	29	9,3 %
Mycket dåligt	4	1,6 %	3	1,0 %
Vet ej/Kan ej svara	3	1,2 %	10	3,2 %
Total	258	100,0 %	311	100,0 %

Det föreligger inga större skillnader mellan utbildningarna. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva utmärker sig Birgittaskolan där drygt 15 procent av de svarande ansåg att grupsammansättningen varit dålig.

Även när det gäller upplevelsen av kontakten med de andra deltagarna är man genomgående positiv inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. Av de svarande inom TUFF angav 94 procent att de var positiva till kontakten med de andra deltagarna, motsvarande siffra för de svarande inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är 90 procent.

Gruppernas storlek inom TUFF varierar mycket beroende av vilken typ av kurs som anordnas. Större grupper som anordnas vid samma tillfälle delas generellt upp i mindre undervisningsgrupper under dagen. I intervjuerna nämns att det tidigare fanns en begränsning i hur få deltagare en utbildning fick ha men att denna begränsning inte finns i dagsläget. Detta har fått till följd att det anordnas många utbildningar med få deltagare. I intervjuerna med representanter från en folkhögskola beskrivs hur vissa av kvällskurserna och kurserna som genomförs på hemmaplan kan ha så få som två deltagare. De uttrycker dock en farhåga med denna utveckling.

Om grupperna blir för små så blir det svårt att hantera. Man behöver en liten grupp för att skapa en bra lärandemiljö. Det gäller all pedagogik. [Rektor folkhögskola]

I andra intervjuer framhålls även vikten av att samla ett antal föräldrar för att de ska kunna få ett socialt utbyte under utbildningen, vilket uppges vara väldigt viktigt.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva uttrycker flera av de intervjuade lärarna att den ultimata gruppen består av 6-8 elever och anordnarna försöker ordna så att grupperna håller ungefär denna storlek. Vid Birgittaskolan bildas grupper om maximalt åtta elever. Den undervisning som bedrivs av landstingen på uppdrag av Birgittaskolan kan dock ske i betydligt mindre grupper, i vissa fall med en enskild elev. De utbildningsansvariga vid Birgittaskolan är i intervjun tveksamma till denna lösning ur både ett ekonomiskt och pedagogiskt perspektiv.

Merparten av eleverna och deltagarna inom båda utbildningarna är dock överlag positiva till antalet deltagare i gruppen.

Tabell 12. Vad anser du om antalet deltagare i gruppen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	89	34,8 %	85	27,1 %
Bra	115	44,9 %	164	52,2 %
Varken bra eller dåligt	28	10,9 %	39	12,4 %
Dåligt	18	7,0 %	12	3,8 %
Mycket dåligt	3	1,2 %	0	0,0 %
Vet ej/Kan ej svara	3	1,2 %	14	4,5 %
Total	256	100,0 %	314	100,0 %

Undervisningsmiljön

Undervisning bedrivs på en mängd olika ställen förutom i skolornas lokaler.

Inom TUFF bedrivs viss undervisning utanför skolan. Det kan exempelvis röra sig om lägerverksamhet eller kursverksamheten som bedrivs på annan ort än skolan. Vid dessa tillfällen hyrs lokal in för den verksamheten. Vid vissa skolor bedrivs undervisningen under loven, då ingen annan undervisning pågår, bland annat av utrymmesskäl. Detta innebär att TUFF-verksamheten har tillgång till större delen av skolans undervisningslokaler. Vid Önnestads folkhögskola genomförs exem-

pelvis veckokurserna då övriga elever vid skolan har lov. Härnösands folkhögskola har en liknande lösning.

Även inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva bedrivs viss del av verksamheten i andra lokaler än skolans lokaler. Detta sker främst vid så kallade lägerveckor då lämpliga lokaler hyrs för den verksamheten. Huvuddelen av verksamheten bedrivs dock på specialskolorna i anslutning till övrig undervisning på skolan. I vissa fall ligger undervisningslokalen i samma byggnad som övrig skolverksamhet men förhållandevis avgränsad i den byggnaden. Birgittaskolan undervisningslokal ligger exempelvis i en av skolans byggnader på skolområdet, men på ett våningsplan där ingen annan undervisningsverksamhet pågår. Utbildningsverksamheten som bedrivs av landstingen i mellersta regionen på uppdrag av Birgittaskolan sker på olika platser i regionen.

Deltagarna och eleverna anser i hög utsträckning att undervisningslokalerna är bra.

Tabell 13. Vad anser du om undervisningslokalerna?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	57	22,4 %	110	35,6 %
Bra	129	50,6 %	152	49,2 %
Varken bra eller dåligt	44	17,3 %	35	11,3 %
Dåligt	14	5,5 %	6	1,9 %
Mycket dåligt	9	3,5 %	1	0,3 %
Vet ej/Kan ej svara	2	0,8 %	5	1,6 %
Total	255	100,0%	309	100,0%

Som det framgår av tabellen är det en större andel inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva som anser att undervisningslokalerna varit mycket bra. Dessutom är det en något större andel som anser att lokalerna inom TUFF varit dåliga (eller mycket dåliga). Inom TUFF utmärker sig Nordiska folkhögskolan genom att en stor andel, drygt 25 procent, tycker att lokalerna varit dåliga eller mycket dåliga. Birgittaskolan utmärker sig något inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva där en förhållandevis stor andel (21 procent) angivit att undervisningslokalerna varit varken bra eller dåliga. Det förefaller som att denna något mindre positiva inställning till undervisningslokalerna delas av de som gått i Birgittaskolans lokaler och de som gått i undervisning anordnad av landstingen.

En stor andel av deltagarna inom utbildningarna anser att de tekniska hjälpmedlen i undervisningen var bra. Andelen var dock lägre inom TUFF där 54 procent av de

som tog ställning ansåg att hjälpmedlen var bra eller mycket bra. Motsvarande andel för deltagare inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva var 78 procent. Inom TUFF utmärker sig Härnösands folkhögskola där 4 av 11 ansåg att hjälpmedlen var dåliga. Generellt var det en stor andel som inte hade en åsikt eller av annan anledning inte kunde eller ville svara på denna fråga.

I förordningen som styr TUFF anges att utbildningsanordnarna ska ”erbjuda en teckenspråkig miljö”.⁷ Alla de folkhögskolor som anordnar TUFF anordnar även teckentolkutbildning vilket enligt de intervjuade ska ge förutsättningar för en miljö där teckenspråk används även utanför undervisningssituationen. Som tidigare nämnts så bedrivs dock viss del av verksamheten i andra lokaler och på annan ort där en teckenspråkig miljö förmodligen inte kan erbjudas. Ett undantag är viss lägerverksamhet då större grupper med personer som kan teckenspråk samlas och möjliggör för kommunikation även utanför lektionerna. De skolor som genomför kursveckor under loven då övrig verksamhet på skolan har uppehåll erbjuder i praktiken inte en teckenspråkig miljö under dessa kurser. I intervjun med en representant från Hörselskadades riksförbund (HRF) ifrågasätts just huruvida skolorna kan erbjuda en teckenspråkig miljö. Ett undantag är Västanviks folkhögskola som har en tydlig teckenspråkig profil och där all verksamhet på skolan är teckenspråkig.

Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva bedrivs i huvudsak vid specialskolorna i landet där både personal och övriga elever är teckenspråkiga. Som tidigare nämnts utmärker sig den del av Birgittaskolans utbildning som anordnas av landstingen. Även om underlaget för denna verksamhet är bristfälligt i denna utredning tyder mycket på att dessa verksamheter inte kan erbjuda någon teckenspråkig miljö till sina elever.

Möjligheterna att kommunicera på teckenspråk utanför lektionstid bedöms av merparten av deltagarna och eleverna som goda.

⁷ Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar 4§

Tabell 14. Vad anser du om möjligheterna att kommunicera på teckenspråk utanför lektionstid?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	63	24,4 %	94	29,8 %
Bra	100	38,8 %	125	39,7 %
Varken bra eller dåligt	48	18,6 %	47	14,9 %
Dåligt	23	8,9 %	17	5,4 %
Mycket dåligt	8	3,1 %	10	3,2 %
Vet ej/Kan ej svara	16	6,2 %	22	7,0 %
Total	258	100,0%	315	100,0%

Som det framgår av tabellen uppger en majoritet av de svarande inom båda utbildningarna att möjligheterna att kommunicera på teckenspråk utanför har varit bra (eller mycket bra). Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva utmärker sig Birgittaskolan något genom att en lite större andel av de svarande angivit att möjligheterna till teckenspråkskommunikation utanför lektion varit varken goda eller dåliga. Det förefaller som det huvudsakligen är de som deltagit i undervisning anordnad av landstingen som varit mindre positiva till möjligheterna till detta. Inom TUFF utmärker sig Västanviks folkhögskola genom att en högre andel upplever att det finns goda eller mycket goda möjligheter att kommunicera på teckenspråk utanför lektionstid (83 procent). De svarande vid Södertörns folkhögskola uppger i något högre utsträckning än övriga att möjligheterna till detta varit dåliga (15 procent). Av de svarande som gått en utbildning vid Önnestads folkhögskola uppger 23 procent att de inte vet eller kan svara på hur möjligheterna till detta varit.

Lärarna

Precis som när det gäller undervisningslokalerna så är det omöjligt att ge en heltäckande bild av personalen som arbetar med undervisning i utbildningarna. Vid många skolor anlitar man personal vid behov och i många fall tas pedagogisk personal från annan verksamhet på skolan. En avgränsning som görs i detta avsnitt är att endast belysa den del av personalen som är fast anställd för att undervisa i teckenspråk. Vid specialskolorna ges även undervisning i bland annat hemkunskap och idrott. I många fall är det då den lärare vid skolan som ansvarar för dessa ämnen som undervisar.

I flera intervjuer uttrycker utbildningsansvariga inom båda utbildningarna att det finns en stor brist på utbildade teckenspråkslärare. En av anledningarna som lyfts fram är att det i dagsläget inte finns någon teckenspråkslärarutbildning som passar de potentiella lärarna. I intervjun med rektorn vid Västanviks folkhögskola framkom att den ettåriga teckenspråkslärarutbildningen som skolan tidigare hade lades

ner 2003 eftersom de såg att kraven ökade, bland annat med krav på ämnesbehörighet hos lärarna. En annan bidragande orsak var att en universitetsutbildning till behörig lärare med inriktning mot teckenspråk startade. Våldigt få personer har dock fullföljt universitetsutbildningen. Detta har medfört att det inte kommit ut tillräckligt med lärare under de senaste åren och att det nu finns en brist på utbildade teckenspråklärare.

Huvuddelen av deltagarna inom TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva anser att de lärare som undervisar inom utbildningen har mycket bra kunskaper om teckenspråk.

Tabell 15. Vad anser du om lärarnas kunskaper om teckenspråk?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	211	81,5 %	195	61,9 %
Bra	45	17,4 %	101	32,1 %
Varken bra eller dåligt	2	0,8 %	14	4,4 %
Dåligt	1	0,4 %	5	1,6 %
Mycket dåligt	0	0,0 %	0	0,0 %
Total	259	100,0 %	315	100,0 %

Som det framgår av tabellen är det dock en mindre andel inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva som anser att lärarnas kunskaper om teckenspråk är mycket bra i jämförelse med föräldrarna inom TUFF.

Antal tjänster

Antalet teckenspråklärartjänster vid utbildningsanordnarna skiljer sig, av naturliga skäl, mellan utbildningsanordnarna. I tabell 18 och 19 redovisas antalet teckenspråklärartjänster (i årsarbetare) vid utbildningsanordnarna inom respektive utbildning.

Tabell 16. Antal teckenspråkslärartjänster per utbildningsanordnare TUFF⁸

Skola	Antal tjänster
Härnösands folkhögskola	0,52
Nordiska folkhögskolan	2,00
Västanviks folkhögskola	1,40
Södertörns folkhögskola	2,50
Önnestads folkhögskola	1,00
Totalt	7,42

Tabell 17. Antal teckenspråkslärartjänster per utbildningsanordnare Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva

Skola	Antal tjänster
Birgittaskolan	0,68*
Kristinaskolan	1,75
Manillaskolan	2,10
Vänerskolan	0,70
Åsbackaskolan	0,10
Östervångskolan	1,25
Totalt	6,58

* I Birgittaskolans tjänster räknas inte tjänster inom landstinget som bedriver undervisning på uppdrag av Birgittaskolan.

Som det framgår tabell 16 är Södertörns folkhögskola den TUFF-anordnare som har flest antal lärartjänster. Detta är också en utbildningsanordnare som utbildar flest individer inom TUFF under 2009 (se tabell 2).

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är Manillaskolan den utbildningsanordnare som har flest antal teckenspråkslärartjänster i verksamheten. Birgittaskolan är dock den utbildningsanordnare som utbildat flest elever (individer) under 2009 (se tabell 3). I Birgittaskolan lärartjänster ingår dock enbart den tjänst som undervisar barn från Örebroområdet. Lärartjänsterna som arbetar med detta i landstingen är inte medräknat i detta. Enligt den utbildningsansvariga vid Birgittaskolan är det ungefär 70 elever som får sin utbildning vid Birgittaskolan. Kristinaskolan har i denna jämförelse förhållandevis många lärartjänster sett till antalet elever som de undervisade 2009. Det bör dock noteras att lärartjänsterna avser 2010 och antalet elever avser 2009. Dessutom bör det påpekas att denna redogörelse enbart avser lärare i teckenspråk. Inom Teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva bedrivs i flera fall undervisning även i andra ämnen av andra lärare.

Utbildningsbakgrund

Som tidigare nämnts framkommer det i intervjuerna att det råder en brist på teckenspråkslärare. Av teckenspråkslärarna inom TUFF har knappt hälften en teckenspråksutbildning från Västanviks folkhögskola. Endast en av lärarna har lärarutbildning. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har en fjärdedel lärarutbildning och lika många har en teckenspråkslärarutbildning från Västanviks folkhögskola.

⁸ Uppgifterna är hämtade från utbildningsanordnarnas ansökningar om statsbidrag för 2011.

Tabell 18. Utbildningsbakgrund inom TUFF och Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva

Utbildning	TUFF	Teckenspråks- utbildning för hörande syskon och barn till döva
Läroutbildning	4 %	25 %
Specialläroutbildning	0 %	8 %
Fritidspedagogutbildning	0 %	8 %
Folkhögskoleläroutbildning	22 %	8 %
Teckenspråksläroutbildning (fhsk)	48 %	25 %
Fritidsledarutbildning (fhsk)	4 %	0 %
Teckenspråkslinjen (fhsk)	30 %	33 %
Teckenspråkstolkutbildning (fhsk)	22 %	0 %
Högskolepoäng i pedagogik	48 %	17 %
Högskolepoäng i specialpedagogik	0 %	25 %
Högskolepoäng i teckenspråk	48 %	33 %
Högskolepoäng i övriga ämnen	52 %	17 %

Se bilaga 2 för en detaljerad genomgång av teckenspråkslärares utbildningsbakgrund.

Kompetensutveckling

Lärarna och de utbildningsansvariga inom TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är förhållandevis samstämmiga i sina utsagor om vilka kompetensbehov som finns. Förutom att hålla sig ajour i teckenspråk och pedagogik handlar det om fortbildning i hur man möter personer i kris och med svåra problem. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva framhåller flera att det kommer upp mycket frågor och diskussioner kopplade till barnens upplevelser av att ha döva föräldrar eller ett dövt syskon. Även inom TUFF framkommer att många föräldrar har behov av att prata om sina upplevelser av att få ett barn med hörselnedsättning. Flera menar att det skulle behövas fortbildning om hur man möter personer i en sådan situation.

Det skulle vara bra att få kunskap om samtalsmetodik, för det kommer upp många frågor under utbildningen. [Lärare specialskola]

Utbildning på föräldrar i kris. Landstinget säger att det är deras område men om de är här och hamnar i en kris så måste vi kunna hantera det. [Lärare folkhögskola]

Inom båda utbildningar lyfts även behovet av fortbildning om andra funktionsnedsättning och diagnoser hos de man undervisar. Flera påtalar att antalet som söker sig till utbildningarna med olika former av funktionsnedsättningar och diagnoser har ökat. Inom TUFF är det även allt vanligare att föräldrarnas barn har ytterligare funktionsnedsättningar förutom hörselnedsättningen.

Inom TUFF lyfter flera fram behovet av att lära sig om de senaste medicinska framstegen inom området.

Det behövs också kunskap om hur rehabilitering av döva och hörselskadade barn ser ut i dag. Vad gör man? Hur behandlar man dem? Om implantat och annat! Detta behöver lärarna ha kunskap om. [Utbildningsansvarig folkhögskola]

Lärarna inom båda utbildningarna säger i intervjuerna att de får gå den fortbildning som de vill gå och de nekas inte fortbildning om den är relevant för deras uppgifter. Inom TUFF anordnar SPSM fortbildning en gång per år för lärare inom utbildningen. Flera påpekar också att de får ta del av den allmänna fortbildning som erbjuds alla lärare på skolorna. Mängden fortbildning som lärarna kan ta del av kan dock begränsas av att verksamheten är liten till omfattningen.

[Fortbildning ges] en gång per år, mer hinner vi inte med knappt för vi har inte så stor verksamhet inom TUFF. Lärarna har mycket annat på sina tjänster och de skulle inte hinna med så mycket mer. [Utbildningsansvarig folkhögskola]

I en intervju med en av de utbildningsansvariga inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva framhålls att möjligheterna att genomföra fortbildning av lärarna skulle öka om det fanns en större likvärdighet i hur utbildningarna såg ut i landet.

Om det fanns en mer likvärdig utbildning över landet för då skulle man kunna satsa på fortbildning för dessa lärare. Det är oavsett om TUFF ingår i detta. Som det är nu skiljer sig utbildningarna väldigt mycket. Om det är ungefär samma organisation av kurserna skulle det underlätta att ordna en utbildning för dessa. Förutsättningar är så olika idag. Vissa kanske bara har väldigt lite kurser mellan andra har väldigt mycket. [Utbildningsansvarig specialskola]

En annan utbildningsansvarig inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva framhåller att erfarenhetsutbytet mellan anordnarna är en viktig form av fortbildning.

Man behöver träffas, de andra som har motsvarande utbildning på andra skolor, för att diskutera hur man gör. Ge och ta av erfarenheter. [Utbildningsansvarig specialskola]

Undervisningens innehåll och pedagogik

Målen med utbildningen

Inom TUFF finns en gemensam ramkursplan (och förordning) som definierar utbildningens mål och upplägg. Ramkursplanen för TUFF är fastställd av Skolver-

ket och är till innehållet mer att likställa med en målbeskrivning där utbildnings syfte och mål fastställs.

Syftet med utbildningen är att föräldrarna på ett funktionellt sätt skall kunna använda teckenspråket i kontakt med sitt barn och därmed främja barnets utveckling. Utbildningen syftar även till att ge föräldrarna insikt om de grundläggande villkor för kommunikation som gäller vid samtal med döva teckenspråksanvändare⁹.

Utöver denna syftesbeskrivning anges ett antal mål att sträva mot samt ett antal mål som ska uppnåts vid avslutad utbildning (se bilaga 5 för den kompletta ramkursplanen). I de föreskrifter som styr statsbidragsfördelningen till utbildningsanordnarna står dessutom att utbildningsanordnarna, i samband med ansökan, ska inkomma med en skriftlig lokal kursplan som utgår från ramkursplanen. Alla utbildningsanordnare inom TUFF är således skyldiga att upprätta lokala kursplaner och redovisa dessa för myndigheten.¹⁰

Tabell 19. Förekomsten av målbeskrivning och lokal kursplan inom TUFF samt eventuell publicering av dessa på utbildningsanordnarnas webbplatser.

Skola	Målbeskrivning	Målbeskrivning på webbplatsen	Lokal kursplan	Lokal kursplan på webbplatsen
Härnösand fhs	●	●	●	
Södertörn fhs	●		●	
Nordiska fhs	●		●	
Önnestad fhs	●		●	
Västanvik fhs	●		●	

Ingen av skolorna presenterar sina lokala kursplaner på sina hemsidor. Endast Härnösands folkhögskola presenterar målbeskrivningen (från ramkursplanen) på sin hemsida. Inte heller SPSM publicerar utbildningsanordnarnas kursplaner på myndighetens webbplats. Däremot publicerar myndigheten den gemensamma ramkursplanen/målbeskrivningen för utbildningen.

Flera utbildningsansvariga menar i intervjuerna att Skolverkets ramkursplan är föråldrad och en del menar att det överhuvudtaget är svårt att följa en kursplan för utbildningen.

Vi har ju kursplan men den är väldigt svår att följa för jag skulle behöva skriva en kursplan för varje förälder inför varje kurs eftersom det skiljer sig så myck-

⁹ Ramkursplan för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, Skolverket, Dnr 64-2002:3694

¹⁰ Nordiska fhs (BID 2010/1459:2), Härnösands fhs (BID 2010/1441:2), Västanviks fhs (BID 2010/1440:2), Södertörns fhs (BID 2010/1439:2), Önnestads fhs (BID 2010/1432:2)

et och eftersom det har hänt så mycket mellan varje kurs. [Lärare folkhögskola]

Det är inte alltid kursplanen stämmer med föräldrarnas behov. Vi gör ett schema med veckans innehåll som vi visar för föräldrarna. Om föräldrarna inte tycker det är bra så förändrar vi den. Kursplanen förändras efter deras utbildning och deras behov. [Lärare folkhögskolan]

En del menar att kokleaimplantaten förändrat förutsättningarna för utbildningen och föräldrarnas behov. Några eftersöker i intervjuerna ett gemensamt arbete med kursplaner för att utforma en mer likvärdig utbildning i landet.

Tabell 20. Förekomsten av målbeskrivning och lokal kursplan inom Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva samt eventuell publicering av dessa på utbildningsanordnarnas webbplatser.

Skola	Målbeskrivning	Målbeskrivning på webbplatsen	Lokal kursplan	Lokal kursplan på webbplatsen
Kristinaskolan	●	●		
Östervångskolan	●	●	●	●
Vänerskolan	●			
Manillaskolan	●	●	●	
Birgittaskolan	●			
Åsbackaskolan	●			

I den tidigare Specialskolemyndigheten (SPM) påbörjades ett arbete för att utveckla teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva. En handlingsplan togs fram (se bilaga 7) och inom ramen för det arbete som följde togs även en målbeskrivning fram. I målbeskrivningen (se bilaga 6) anges att syftet med utbildningen är

- att utveckla elevens förmåga att förstå och uttrycka sig på teckenspråk
- att skapa samhörighet med elever i samma situation
- att få vistas i en teckenspråkig miljö, ta del av döva elevers vardag och skolgång
- att ge kunskap om dövas historia, kultur och samhällsliv

Alla utbildningsanordnare har således en målbeskrivning för verksamheten. På Manillaskolan har man även tagit fram en stegindeld kursplan för utbildningen som de arbetar efter på skolan. Manillaskolan har arbetat för att sprida denna kursplan men i dagsläget är det bara Östervångskolan som arbetar efter den förutom Manillaskolan själva.

Undervisningen

Undervisningen inom TUFF integreras endast i begränsad utsträckning med övrig teckenspråksverksamhet på skolorna. Med integrering menas här möten mellan elever från olika teckenspråksutbildningar inom ramen för undervisningen eller att utbildningen på andra sätt görs delaktig i skolans övriga verksamhet. I vissa fall

genomförs utbildningen under lov då det inte förekommer någon annan teckenspråksverksamhet på skolan. I de fall som kurserna genomförs som kvälls- eller helgkurs finns inte heller någon annan verksamhet att integreras med. Integrering förekommer dock vid vissa tillfällen hos merparten av utbildningsanordnarna. Det kan exempelvis innebära att deltagarna vid utbildningen får delta på speciella evenemang som genomförs på skolan. I några intervjuer framkommer det dock att detta inte alltid uppskattas av föräldrarna.

När vi har olika former av föreläsningar eller t ex tyst teater för övriga elever så bjuder vi in föräldrarna. Men föräldrarna är väldigt negativa till det för de vill bara lära sig teckenspråk. De menar att de har tagit ledigt från jobbet för att komma och då vill de ha teckenspråksutbildning, de vill få maximal utdelning. Men vi erbjuder olika saker när det skulle kunna vara av intresse. [Lärare folkhögskola]

Flera anordnare av TUFF använder lärare som även undervisar på exempelvis tolkutbildning och framhåller att detta innebär en form av utbyte mellan verksamheterna på skolan.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har merparten av utbildningsanordnarna en målsättning att i någon form integrera verksamheten med övrig verksamhet. Detta görs genom att eleverna får delta i gemensamma aktiviteter på skolan och i vissa fall i direkta utbyten med klasser på respektive skola. Gruppbesök i klasser är dock något som flera utbildningsanordnare minskat eller upphört helt med. Anledning sägs vara att det inte blir någon bra upplevelse för någon av grupperna. Enskilda besök i syskons klasser förekommer dock.

Alla anordnare av teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva undervisar förutom i teckenspråk även i andra ämnen som exempelvis slöjd eller hemkunskap. Vid dessa lektioner undervisar oftast den ordinarie läraren i ämnet på skolan. Alla skolor, förutom Birgittaskolan, bedriver även organiserad läxläsning där barnen gör uppgifter som de tagit med sig från hemskolan. Alla anordnarna har huvuddelen av undervisningen förlagd till terminerna då även andra elever är på skolan. I flera intervjuer framhålls kontakten mellan de olika elevgrupperna på rasterna.

Merparten av deltagarna inom båda utbildningar är positiva till både undervisningens upplägg och innehåll.

Tabell 21. Vad anser du om undervisningens upplägg?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	69	27,2 %	82	26,1 %
Bra	118	46,5 %	152	48,4 %
Varken bra eller dåligt	42	16,5 %	43	13,7 %
Dåligt	19	7,5 %	8	2,5 %
Mycket dåligt	4	1,6 %	3	1,0 %
Vet ej/Kan ej svara	2	0,8 %	26	8,3 %
Total	254	100,0%	314	100,0%

Tabell 22. Vad anser du om undervisningens innehåll?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	76	30,3 %	92	29,4 %
Bra	122	48,6 %	152	48,6 %
Varken bra eller dåligt	37	14,7 %	46	14,7 %
Dåligt	14	5,6 %	7	2,2 %
Mycket dåligt	2	0,8 %	1	0,3 %
Vet ej/Kan ej svara	0	0,0 %	15	4,8 %
Total	251	100,0 %	313	100,0 %

När det gäller undervisningens upplägg avviker Södertörns folkhögskola något från de övriga anordnarna av TUFF genom att deltagarna där i något högre utsträckning, 14 procent, angivit att de upplevde upplägget som dåligt.

Även när det gäller lärarnas sätt att förklara och undervisa är deltagarna genomgående positiva.

Tabell 23. Vad anser du om lärarnas sätt att förklara och undervisa?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	132	50,6 %	125	39,7 %
Bra	98	37,5 %	140	44,4 %
Varken bra eller dåligt	22	8,4 %	32	10,2 %
Dåligt	6	2,3 %	6	1,9 %
Mycket dåligt	1	0,4 %	1	0,3 %
Vet ej/Kan ej svara	2	0,8 %	11	3,5 %
Total	261	100,0%	315	100,0%

I flera intervjuer med lärare inom båda utbildningarna påpekas att anpassningen av undervisningen till gruppens kunskapsnivå har blivit mer komplicerat då det idag finns stora skillnader i hur mycket föräldrar och barn använder teckenspråk hemma. Medlemmarna i en grupp kan således utveckla sig i väldigt olika takt mellan kurstillfällena beroende på hur mycket de använder teckenspråk i kommunikationen hemma.

Flertalet av föräldrarna och barnen inom utbildningarna är dock positiva till nivån på kursen i förhållande till deras kunskapsnivå.

Tabell 24. Hur upplever du svårighetsgraden på den senaste kursen i förhållande till din egen kunskapsnivå?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	67	26,4 %	83	26,7 %
Bra	156	61,4 %	193	62,1 %
Dåligt	29	11,4 %	32	10,3 %
Mycket dåligt	2	0,8 %	3	1,0 %
Total	254	100,0%	311	100,0%

Nordiska folkhögskolan utmärker sig något inom TUFF genom att 19 procent av ansett att svårighetsgraden på kursen varit dålig i förhållande till deras kunskapsnivå. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva utmärker sig Birgittaskolan på samma sätt, där upplevde 17 procent att svårighetsgraden var dåligt anpassad. Det förefaller som att detta främst gäller utbildning som bedrivits av Birgittaskolan och inte av landstingen i regionen.

Undervisning i teckenspråk

I intervjuerna med lärarna har de fått redogöra för exempel på hur de bedriver undervisning i teckenspråk. Några av anordnarna inom båda utbildningarna har en förhållandevis strukturerad form för undervisningen men med anpassning till gruppens nivå och behov. Andra anordnare har en mindre tydlig struktur där anpassningen efter deltagarnas eller elevernas önskemål och behov är större.

Vi har ingen kursplan, vi har lagt upp det på ett annat sätt. [...] Barnet får själv lära sig vad de vill lära sig. Vi ställer frågan varför de har kommit hit? De måste veta varför de kommit hit och varför de får lära sig teckenspråk. De får själva komma med idéer om vad de skulle vilja lära sig. Exempelvis får de skriva en saga som de sedan får förmedla via teckenspråk. Det bygger på en dialog och barnens delaktighet. Vi anpassar utbildningen efter barnen. [Lärare specialskola]

Dessa skillnader mellan utbildningsanordnarna finns inom båda utbildningarna. Deltagarna och eleverna inom utbildningarna är genomgående positiva till undervisningen i teckenspråk.

Tabell 25. Vad anser du om undervisningen i teckenspråk?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	132	51,0 %	142	45,2 %
Bra	101	39,0 %	136	43,3 %
Varken bra eller dåligt	18	6,9 %	25	8,0 %
Dåligt	8	3,1 %	4	1,3 %
Mycket dåligt	0	0,0 %	1	0,3 %
Vet ej/Kan ej svara	0	0,0 %	6	1,9 %
Total	259	100,0%	314	100,0%

Inom TUFF anser en majoritet att undervisningen i teckenspråk är mycket bra. Förhållandevis få inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är negativa till hur undervisningen bedrivs. Andelen som angett att undervisningen varken var bra eller dålig är större på Vänerskolan (22 procent) och Birgittaskolan (12 procent) i jämförelse med övriga skolor.

När deltagarna och eleverna får göra en bedömning i vilken utsträckning utbildningen sammantaget gett dem färdigheter i att kommunicera på teckenspråk är bilden inte lika positiv.

Tabell 26. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills gett dig färdigheter i att kommunicera på teckenspråk?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket stor utsträckning	45	17,4 %	56	17,9 %
Stor utsträckning	136	52,7 %	149	47,8 %
Liten utsträckning	69	26,7 %	95	30,4 %
Mycket liten utsträckning/Inte alls	8	3,1 %	12	3,8 %
Total	258	100,0%	312	100,0%

Drygt en fjärdedel av TUFF-deltagarna upplever att utbildningen gett dem begränsade färdigheter i teckenspråk. Av de deltagare inom TUFF som gått längst på utbildningen (mellan 200 – 240 timmar) ansåg 35 procent att utbildningen i liten utsträckning gett dem färdigheter i att kommunicera på teckenspråk. Av de åtta deltagare inom TUFF som angivit att utbildningen gett dem dessa färdigheter i mycket liten utsträckning eller inte alls hade sex gått kort tid på utbildningen (mellan 1 – 50 timmar). För teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är andelen som upplever att utbildningen gett dem begränsade färdigheter något högre i jämförelse med TUFF. Fortfarande upplever dock en majoritet av deltagarna och eleverna att utbildningen gett dem teckenspråksfärdigheter i stor eller mycket stor utsträckning. Bland de som gått mer än 50 dagar i utbildningen är denna andel 85 procent. Av Östervångskolans elever har 33 procent angett att utbildningen gett dem färdigheter i teckenspråk i mycket stor utsträckning, vilket är en förhållandevis stor andel.

Undervisning i teckenspråkig kultur

Inom TUFF är undervisning om den teckenspråkiga kulturen ofta begränsad i omfattning. Ämnet kan komma upp vid frågor från föräldrarna eller i diskussioner men är i allmänhet inget som ingår i utbildningen. I några fall finns ämnet med i form av inbjudna gästföreläsare eller lärare som berättar om sina erfarenheter. Anordnarna fokuserar dock i allmänhet på teckenspråksundervisningen.

Det står att vi ska undervisa om och i teckenspråk. Men i dag finns inte utrymme för att undervisa om detta så det blir inte så mycket. Föräldrarna frågar ibland och då svarar vi såklart men vi har det inte som något ämne. [Lärare folkhögskolan]

Vi bjuder in någon som får berätta hur det är att vara döv. Jag vill visa föräldrarna att det går att bli högutbildad även fast man är döv. Så vi har bjudit in personer som är högutbildade. Vi bjuder även in hörselskadade som berättar om sin situation eftersom detta liknar barnens situation med CI. [Lärare folkhögskola]

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva sker undervisning i teckenspråkig kultur hos alla utbildningsanordnare i någon form. Ofta är undervisningen relaterad till specialskolans historia men även andra ämnen berörs.

Vi har [en lärare] som kan berätta om historiskt tillbaka i tiden. Det kan också vara videos och cd-skivor om den biten. Vi brukar också prata om skolan och skolans historia. Det finns böcker som man kan titta på, Kristinaskolan har en egen bok. [Lärare specialskola]

En knapp majoritet av deltagarna och eleverna inom båda utbildningarna är positiva till undervisningen om den teckenspråkiga kulturen.

Tabell 27. Vad anser du om undervisningen om den teckenspråkiga kulturen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	39	15,1 %	56	18,0 %
Bra	106	40,9 %	105	33,8 %
Varken bra eller dåligt	62	23,9 %	53	17,0 %
Dåligt	14	5,4 %	20	6,4 %
Mycket dåligt	12	4,6 %	12	3,9 %
Vet ej/Kan ej svara	26	10,0 %	65	20,9 %
Total	259	100,0%	311	100,0%

Som det framgår av tabellen är det en förhållandevis stor andel som angett att de inte kan svara på frågan vilket kan tolkas som att de inte fått undervisning om detta på sin kurs.

En förhållandevis stor andel av både föräldrar och barn anser dock att utbildningen hittills gett dem lite kunskap om den teckenspråkiga kulturen.

Tabell 28. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills gett dig/ditt barn kunskaper om den teckenspråkiga kulturen?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket stor utsträckning	19	7,3 %	34	11,1 %
Stor utsträckning	103	39,8 %	109	35,5 %
Liten utsträckning	115	44,4 %	105	34,2 %
Mycket liten utsträckning/Inte alls	22	8,5 %	59	19,2 %
Total	259	100,0%	307	100,0%

En stor andel (19 procent) av eleverna inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva anser att de fått kunskap om detta i mycket liten utsträckning eller inte alls. Bland de elever som gått utbildningen i 50 dagar eller mer uppger dock 65 procent att de fått kunskap om detta i mycket stor eller stor utsträckning. Någon tydlig skillnad med utgångspunkt från hur länge den svarande gått utbildningen finns inte inom TUFF. Birgittaskolan och Vänerskolan utmärker sig inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva genom att det är en större andel av deras elever som angett att de fått lite (eller mycket lite) kunskaper i detta ämne. En förhållandevis stor andel av Manillaskolans elever uppger däremot att de fått stor eller mycket stor kunskap om detta i sin utbildning (66 procent).

Undervisning om döva och personer med hörselnedsättnings situation i samhället

Inom TUFF förekommer undervisningen om dövas och personer med hörselnedsättnings situation i samhället vid vissa utbildningsanordnare. På några skolor finns den som en integrerad del i inslag där även undervisningen om teckenspråkig kultur ingår. På andra skolor har detta ämne bortprioriterats till förmån för teckenspråksundervisningen.

Nej, det är bara teckenspråk. Min dröm är att de 240 timmarna skulle utökas till minst 1000 timmar då skulle det finnas utrymme [detta] och undervisning om CI, besöka skolor m.m. För att lära sig ett språk skulle man egentligen behöva lära sig om kulturen också men tyvärr så hinner vi inte med det. Eftersom vi bara har 240 timmar måste vi koncentrera oss på teckenspråksundervisningen. [Lärare folkhögskola]

Även inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är det en splittrad bild. Vid vissa skolor ges undervisning i detta inom ramen för utbildningen medan andra berör det när diskussioner eller frågor kommer upp i gruppen. Andra skolor har valt att fokusera mer på teckenspråksundervisningen.

Ungefär hälften av deltagarna och eleverna inom utbildningarna har en positiv bild av detta ämne i undervisningen.

Tabell 29. Vad anser du om undervisningen om döva och hörselnedsatta personers situation i samhället?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	44	17,1 %	64	20,4 %
Bra	81	31,4 %	98	31,2 %
Varken bra eller dåligt	68	26,4 %	58	18,5 %
Dåligt	20	7,8 %	15	4,8 %
Mycket dåligt	12	4,7 %	13	4,1 %
Vet ej/Kan ej svara	33	12,8 %	66	21,0 %
Total	258	100,0 %	314	100,0 %

Som det framgår av tabellen är det förhållandevis många som angett att de inte kan svara på denna fråga.

En majoritet av de svarande inom båda utbildningarna uppger att utbildningen hittills gett dem lite kunskap (eller ingen kunskap alls) i detta ämne.

Tabell 30. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills gett dig/ditt barn kunskaper om döva och hörselnedsatta personers situation i samhället?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket stor utsträckning	24	9,3 %	43	14,1 %
Stor utsträckning	104	40,2 %	94	30,9 %
Liten utsträckning	103	39,8 %	113	37,2 %
Mycket liten utsträckning/Inte alls	28	10,8 %	54	17,8 %
Total	259	100,0 %	304	100,0 %

En något högre andel av eleverna inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har angett att utbildningen gett liten eller mycket liten kunskap om detta vid en jämförelse med svaren från TUFF. Bland de som gått teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva i 50 dagar eller mer uppger dock 64 procent att de fått kunskap om detta i mycket stor eller stor utsträckning. Någon tydlig skillnad med utgångspunkt från hur länge den svarande gått utbildningen finns inte inom TUFF. Manillaskolan utmärker sig inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva genom att det är förhållandevis stor andel (60 procent) där som uppger att de fått kunskap om detta i sin utbildning i stor eller mycket stor utsträckning. Ungefär 70 procent av de svarande

vid Birgittaskolan och Kristinaskolan har angett det motsatta, det vill säga att de fått liten eller ingen kunskap alls om detta.

Studiematerial

Inom TUFF togs för cirka 10 år sedan ett material fram inom ramen för ett projekt som finansierades med bidrag från Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). Materialet (kallat TUFF-mat) togs fram för att kunna användas av alla anordnare av TUFF. I intervjuerna med lärarna vid skolorna påpekas att detta material är föråldrat och att det skulle behöva uppdateras för alla utbildningsanordnare.

Jag har jobbat här ganska länge. Det här TUFF-mat har inte uppdaterats överhuvudtaget på 10 år. Under tio år har det ju hänt en hel del, så sitter vi och tittar på en film om nyheterna som var då. Det är ju inte speciellt kul. Så då får vi själva komplettera med annat. [Lärare folkhögskola]

Materialet blir fort gammalt. Vi har utgått från samma material som vi (skolorna) tog fram i ett gemensamt projekt. Men man fyller på med eget material så till slut kan man ha olika material i alla fall. Några borde jobba centralt på detta. [Lärare folkhögskola]

Studiematerialet är ett tydligt utvecklingsområde som alla lärare inom TUFF återkommer till. Lärarna arbetar, enligt egen utsago, mycket med att hitta och ta fram lämpligt material till undervisningen. Flera påpekar att det borde tas fram ett nytt gemensamt material för utbildningen.

Under 2010 har Nordiska folkhögskolan beviljats medel för att arbeta med nytt material tillsammans med övriga utbildningsanordnare men arbetet går trögt enligt den utbildningsansvariga på skolan. En av anledningarna till det menar hon kan vara det faktum att vissa utbildningsanordnare har en ganska liten verksamhet och att de då inte har möjlighet att engagera sig i detta arbete.

Flera av TUFF-anordnarna menar att det behövs nytt material på nybörjarnivå och att det nuvarande materialet ofta är på en för hög nivå. Några nämner ett behov av avläsningsmaterial generellt och avläsningsmaterial med barn som tecknar.

I flera intervjuer med lärare inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva påpekas att arbetet med att hålla det egna materialet uppdaterat tar väldigt mycket tid i anspråk. Något gemensamt material finns inte men vid de tillfällen då lärarna från de olika skolorna möts diskuteras alltid material.

Det finns inget material! Det finns sagor som är översatta från svenska till teckenspråk och det kan man använda, men det är inte ett teckenspråkigt undervisningsmaterial. Det är väldigt viktigt att skilja på det här. Det finns inget material, alla gör sitt eget material. Man går ut på mässor och letar efter språkmateriäl, klipper ut från tidningar, bilder, vykort, man letar på internet. Man försöker hitta på saker hela tiden och försöker få in det i en undervisningssituation. Vi har självfallet använt oss av saker som finns i andra materi-

al, till exempel TUFF-material, teckenspråksutbildningsmaterial och det finns material för hörande men det är ett hopkok där man plockar här och där. [Lärare specialskola]

Flera av lärarna uttrycker en önskan om att utveckla ett gemensamt material för utbildningen i samarbete med de andra utbildningsanordnarna. I några intervjuer påpekas också att man skulle kunna samarbeta med TUFF-anordnarna om detta och att teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva skulle behöva ett liknande material som det gemensamma material TUFF-anordnarna har.

Man kan inte köra med samma saker varje år. Man måste hela tiden tänka för att utveckla materialet. Man blir ju trött ibland. [...] TUFF är ju uppbyggt på ett liknande sätt uppbyggt som detta. Man skulle kunna samarbeta om material, att få nya tankar och idéer är det viktiga. Man försöker med olika material själv men det är svårt. [Lärare specialskola]

Även inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva efterfrågas avläsningsmaterial av några lärare.

En majoritet av deltagarna och eleverna inom utbildningarna anser dock att läromedel och material under kursen varit bra.

Tabell 31. Vad anser du om läromedel och material?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	48	18,5 %	72	23,1 %
Bra	88	34,0 %	145	46,5 %
Varken bra eller dåligt	91	35,1 %	59	18,9 %
Dåligt	16	6,2 %	16	5,1 %
Mycket dåligt	11	4,2 %	1	0,3 %
Vet ej/Kan ej svara	5	1,9 %	19	6,1 %
Total	259	100,0%	312	100,0%

En något högre andel elever inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är uttryckligen positiv till materialet än inom TUFF. En förhållandevis stor andel av föräldrarna inom TUFF upplever att materialet varken är bra eller dåligt. Härnösands folkhögskola utmärker sig genom att 4 av 12 svarande föräldrar uppgav att materialet var dåligt eller mycket dåligt.

Boendeverksamheten

Många kursers upplägg förutsätter att skolan även erbjuder boende, mat och eventuellt även fritidsaktiviteter för deltagarna/eleverna.

Tabell 32. Anordnare av TUFF som erbjuder boende

Skola	Boende
Härnösand fhs	Ja
Södertörn fhs	Ja
Nordiska fhs	Ja
Önnestad fhs	Ja
Västanvik fhs	Ja

Tabell 33. Anordnare av Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva som erbjuder boende

Skola	Boende
Kristinaskolan	Ja
Östervångskolan	Ja
Vänerskolan	Ja
Manillaskolan	Vid behov
Birgittaskolan	Nej
Åsbackaskolan	Ja

Enligt förordningen som styr TUFF ska utbildningsanordnaren erbjuda internatboende om någon deltagare behöver det.¹¹ Alla utbildningsordnare kan således erbjuda boende vid de kurser som kräver övernattnig. Flera utbildningsanordnare har dock i dagsläget dessutom ett kursutbud som inte kräver övernattnig, till exempel vid kvällskurser.

Alla skolor som anordnar TUFF inhyser föräldrarna i lokaler på skolans område. För föräldrarna vid Nordiska folkhögskolan finns boendet ordnat i ett speciellt hus avsatt för detta. I huset finns övernattningsrum med toalett och gemensamt kök, tvättutrymme och gemenskapsutrymmen. Övriga skolor inhyser föräldrarna i elevboenden som under andra perioder används av studerande vid skolan. Standarden på dessa rum kan variera inom samma skola.

Fyra av de sex utbildningsanordnare som bedriver teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva erbjuder boende för eleverna. Ett undantag är Birgittaskolan som genom sitt upplägg med förmiddagskurser för de i Örebroområdet inte behöver erbjuda övernattnig. Under Birgittaskolans lägerveckor vid Västanviks folkhögskola erbjuds dock boende. Manillaskolan erbjuder i praktiken inte heller boende även om de, vid tillfällen då det varit nödvändigt, ordnat det. Något öppet erbjudande om boende eller reguljär boendeverksamhet för eleverna inom utbildningen finns dock inte.

De skolor som erbjuder boende inom ramen för teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har även boendepersonal anställd. Flera av skolorna erbjuder barn som har syskon på skolan att bo tillsammans med sitt syskon.

¹¹ Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, 5§

Några skolor uppmuntrar föräldrar till mindre barn att bo på ett av skolans boenden tillsammans med barnen.

Av deltagarna inom TUFF som svarade på enkäten hade 58 procent övernattat på skolans boende och av eleverna inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva hade 21 procent övernattat på boendet.

Generellt har föräldrar och barn mycket positiva upplevelser av boendena.

Tabell 34. Hur upplevde du boendet?

	TUFF		Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket bra	83	56,1 %	33	51,6 %
Bra	58	39,2 %	29	45,3 %
Dåligt	4	2,7 %	0	0,0 %
Mycket dåligt	3	2,0 %	2	3,1 %
Total	148	100,0%	64	100,0%

Som det framgår av tabellen upplever en majoritet inom de båda utbildningarna att boendet var mycket bra. Inga anmärkningsvärda skillnader finns mellan utbildningarna eller mellan utbildningsanordnarna inom utbildningarna.

Över 70 procent av deltagarna och eleverna är dessutom positiva till den mat som serveras under utbildning . Detta gäller för båda utbildningarna.

Av de deltagare och elever som hade erfarenhet av fritidsaktiviteter under utbildningen var en majoritet positiva till dessa. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva var drygt 80 procent av dessa positiva till fritidsaktiviteterna medan motsvarande siffra för TUFF var 56 procent.

Barntillsynsverksamheten

I förordningen för TUFF anges att utbildningsanordnaren ska ordna barntillsyn om någon deltagare behöver det.¹² Alla anordnare av TUFF erbjuder således barntillsyn i anslutning till de kurser där det krävs. Endast två av utbildningsanordnarna har personal anställd för att arbeta med barntillsyn och en stadigvarande verksamhet, nämligen Nordiska folkhögskolan och Västanviks folkhögskola.

¹² Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, 5§

Nordiska folkhögskolan har en barntillsyn som enbart arbetar med barnen till TUFF-deltagare. Inom barntillsynen finns två anställda med barnskötutbildning, en har dessutom gått teckenspråksutbildningen på två år. Båda behärskar teckenspråk och är hörande.

Västanviks folkhögskolas barntillsyn sköts av förskolan Västanvind som är en egen förskola på skolområdet dit barn till bland annat studerande vid folkhögskolan går. Vid förskolan finns en hörande föreståndare som är förskolelärare, en hörande förskolelärare samt tre barnskötare varav två är hörande. Samtlig personal är teckenspråkskunnig. När skolan anordnar kurser i TUFF anlitas ofta extrapersonal eftersom det tillkommer ett stort antal barn.

Övriga utbildningsanordnare anlitar personal och upprättar en barntillsynsverksamhet i samband med de kurser som kräver det. Skolorna anlitar bland annat studerande vid teckenspråkstolkutbildningarna på respektive skola.

Drygt 65 procent av de svarande på TUFF-enkäten uppgav att de haft barn inom barntillsyn vid det senaste kurstillfället.

Föräldrarna har en övervägande positiv upplevelse av barntillsynen.

Tabell 35. Hur upplevde du barntillsynen?

	Antal	Procent
Mycket bra	88	52,4 %
Bra	61	36,3 %
Dåligt	15	8,9 %
Mycket dåligt	4	2,4 %
Total	168	100,0 %

Av föräldrarna upplevde över hälften att barntillsynen är mycket bra. Av de svarande vid Härnösands folkhögskola som hade barn i skolans barntillsyn upplevde cirka 40 procent att den var dålig. Det är en betydligt högre andel med negativa upplevelser än för övriga skolor. Både Västanviks folkhögskola och Nordiska folkhögskolan utmärker sig genom att cirka 65 procent av föräldrarna där upplever barntillsynen som mycket bra.

Samarbete och samordning

Samarbete och samordning mellan anordnare av TUFF

Årligen organiserar SPSM träffar där de utbildningsansvariga vid skolorna träffas för att diskutera utbildningen. Dessutom anordnar myndigheten årliga fortbildningsdagar för lärare som undervisar inom TUFF.

I intervjuerna med representanter för utbildningsanordnarna framkommer att samarbetet mellan utbildningsanordnarna i stort sätt består av de möten som myndigheten anordnar samt några andra punktinsatser som myndigheten har organiserat. Vissa sporadiska kontakter med de andra utbildningsanordnarna förekommer utöver det, men inget regelbundet ordnat samarbete. I flera intervjuer påpekas att avsaknaden av samarbete förmodligen beror på de stora skillnader som finns mellan utbildningsanordnarna och hur det lagt upp sin verksamhet.

Fortbildningen är positiv men annars finns inget samarbete. Det finns inget samarbete om innehåll i kurserna eller upplägget. Vi har ju så olika upplägg på kurserna med olika former. [Lärare folkhögskola]

Alla intervjuade ser dock ett behov av mer samarbete. Man lyfter särskilt upp samarbete kring material och kursinnehåll. Men även andra områden lyfts fram och några menar att det borde ske en tydligare samordning och styrning av utbildningen.

Om nu tanken är att TUFF:en ska vara likvärdig över landet och att det inte ska spela någon roll var man bor så borde det ju vara mer centralstyrd. Det är svårt att undvika att man profilerar sig eftersom kompetensen ser olika ut men i grund och botten tycker jag nog att ska det vara en likvärdighet så ska det vara lika för alla, det ska inte spela roll var man bor. Om man tittar på Norge så har de ju Se mitt språk, där är det ju mer centralstyrt. Där finns ju en koordinator. Jag tror man skulle tjäna på det. [Utbildningsansvarig folkhögskola]

En av de intervjuade lärarna menar att det bästa vore om SPSM tog över utbildningen och genomförde den som en ren uppdragsutbildning där innehållet och material var styrt från myndigheten men där nuvarande skolor kunde genomföra kurserna.

Samarbete och samordning mellan anordnare av teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva genomförs så kallade kategoriträffar med viss regelbundenhet. Tidigare har dessa träffar mellan lärare från olika skolor skett en gång per år men den senaste träffen blev inte av och anledningen till det uppges vara ekonomisk.

Tanken är att vi ska träffas en gång per år men det är inte så lätt. Men det handlar om pengar. Vi har kollegor på skolorna men jag kan inte bolla idéer med dem så utbytet med de andra som jobbar [på de andra skolorna] med detta är viktigt. Men det saknas pengar. [...] Det är något man känner är att denna verksamhet inte prioriteras så högt. Vad det beror på kan inte jag svara på. [Lärare specialskola]

Vid kategoriträffarna utbyter lärarna erfarenheter, idéer och upplägg på utbildningen. Alla skolor ser ett behov av ytterligare samarbete mellan skolorna och det område som nämns mest frekvent i detta sammanhang är samarbete kring materi-

al. Några av de intervjuade menar dock att samarbetet idag försvåras av att det ser så olika ut på de olika skolorna.

Man skulle kunna samarbeta om allt om det bara fanns en ansvarig på varje skola. Kanske skulle någon centralt kunna hålla i detta så att alla som arbetar med detta får utbildning.[...] Som det är idag är det väldigt svårt att få någon från de andra verksamheterna att ställa upp och hålla i det. Det måste vara någon som håller i det. Om rektorerna på varje skola tyckte det var lika viktigt så skulle vi kunna hålla i det.[Utbildningsansvarig specialskola]

I några av intervjuerna lyfts behovet av samarbete kring en gemensam kursplan för utbildningen och en större likvärdighet i den utbildnings som ges.

Samarbete och samordning mellan utbildningar

Det regelbundna samarbetet som finns mellan utbildningarna är begränsat till ett samarbete kring en gemensam vecka med teckenspråksutbildning för föräldrar och syskon i Härnösand. Kristinaskolan och Härnösands folkhögskola samarbetar på så sätt att Kristinaskolan undervisar de hörande barnen till föräldrarna som går på TUFF vid Härnösands folkhögskola. Undervisningen av barnen sker på Kristinaskolan och undervisningen av föräldrarna sker på folkhögskolan. En av de intervjuade lärarna upplevde att samarbetet borde kunna fördjupas. I dagsläget beskrivs det främst som ett praktiskt samarbete, där Kristinaskolan hämtar barnen från folkhögskolan och undervisar dem i teckenspråk. Inget egentligt samarbete sker när det gäller undervisningens innehåll eller upplägg.

Birgittaskolan har förlagt sina lägerveckor vid Västanviks folkhögskola men i praktiken innebär det att Birgittaskolan köper in den verksamheten av Västanviks folkhögskola. Inga lärare från Birgittaskolan närvarar på lägerveckan och något egentligt samarbete är det inte.

Utöver detta har utbildningarna endast sporadiska kontakter och kunskapen om den andra partens verksamhet är i många fall mycket låg. Anledningen till att det inte finns ett samarbete är i vissa fall att man inte upplever sig ha något behov av det. I andra fall upplever man att tiden inte räcker till för det.

Men varför vi inte har ett samarbete idag kan jag inte svara på. Vi har ju teckenspråkskurser varje vecka här och vi är tre som jobbar, man har ju en begränsad tid också. Man kommer hit en timme innan lektionerna börjar och åker två timmar efter så det finns för lite tid för ett samarbete men det skulle vara bra. [Lärare folkhögskola]

Flera av de intervjuade skulle vilja se ett samarbete mellan de båda utbildningarna. Flera nämner möjligheterna till att samarbeta kring material och möjligheten att genomföra gemensamma kursveckor för både föräldrar och hörande barn (syskon).

[..] det är enklare att ha [kurser] sammanslaget framförallt nu när så många barn går individualintegrerade så är det ju bökigare för föräldrarna om de ska vara här en vecka och skicka syskonen en vecka dit de dessutom inte har syskon och inte förstår varför ska de vara där. Då skulle man kunna göra så att föräldrarna får TUFF, små barn barntillsyn och de lite större barnen få teckenspråkutbildning. [Utbildningsansvarig folkhögskola]

I förordningen för TUFF anges att utbildningsanordnaren ”bör sträva efter att planera TUFF så att syskon kan få teckenspråkutbildning samtidigt med föräldrarna”.¹³ Av de föräldrar som gått TUFF och vars barn har ett hörande syskon angav 33 procent att syskonet erbjudits utbildning i teckenspråk under kursen, övriga 67 procent uppgav att de inte fått den möjligheten. Hur strukturerad undervisningen är skiljer sig dock mellan anordnarna. I vissa fall rör det sig om regelrätta lektioner medan det i andra fall mer är barntillsyn med teckenspråkskommunikation.

I intervjuer framhåller båda parter fördelarna med att förlägga en gemensam kursverksamhet på deras skola. Specialskolorna pekar exempelvis på de resurser som finns vid skolan medan folkhögskolorna i flera fall framhäver möjligheten att erbjuda verksamhet för hela familjen. När frågan ställs till föräldrarna är det en splittrad bild som ges.

Tabell 36. Hur skulle du uppleva det om teckenspråkutbildningen för föräldrar, syskon och barn istället skulle ges vid de specialskolor för döva barn och barn med hörselnedsättningar som finns i landet / de skolor som anordnar teckenspråkutbildning för föräldrar (TUFF)?

	TUFF		Teckenspråkutbildning för hörande syskon och barn till döva	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Mycket positivt	29	11,4%	48	15,7%
Positivt	42	16,5%	62	20,3%
Varken positivt eller negativt	98	38,4%	106	34,6%
Negativt	50	19,6%	64	20,9%
Mycket negativt	36	14,1%	26	8,5%
Total	255	100,0%	306	100,0%

Fördelningen mellan de som tycker att en flytt av respektive utbildning till den andra parten är förhållandevis jämn mellan positiva och negativa. Drygt en tredjedel inom båda utbildningarna upplever att en flytt varken skulle vara positiv eller negativ.

Flera specialskolor framhåller de möjligheter till att nå nya familjer som en TUFF-verksamhet på skolan skulle ge. Av de föräldrar som gått TUFF under år 2009 och som hade ett (eller flera) hörande barn angav 64 procent att barnet inte

¹³ Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråkutbildning för vissa föräldrar, 5§

gått på syskonundervisning under 2009 eller 2010. På samma sätt anger några av TUFF-anordnarna att ett samarbete med specialskolorna skulle göra det möjligt för dem att nå nya föräldrar. Av de hörande föräldrar som hade barn i syskonundervisning under år 2009 angav 34 procent att de aldrig gått TUFF.

Nästan 85 procent av föräldrarna som gått TUFF anger att de förmodligen skulle utnyttja möjligheten att låta sina hörande barn få teckenspråkundervisning under TUFF-kursen. Av de hörande föräldrar vars barn gått teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva anger 67 procent att de förmodligen skulle utnyttja en möjlighet att få teckenspråksundervisning på specialskolan samtidigt som de hörande barnen går sin utbildning.

En av de intervjuade lärarna inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva är mycket kritisk till att ha utbildningar för föräldrar och barn samtidigt. I intervjun framhåller hon att det inte finns några fördelar med det.

Verksamhetsuppföljning

Alla utbildningsanordnare inom TUFF är skyldiga att göra kursuppföljningar där deltagarna vid kursen får fylla i en enkät som tagits fram av SPSM. Därutöver genomför vissa utbildningsanordnare egna uppföljningar av kurserna. De ifyllda kursuppföljningarna skickas till SPSM som sammanställer resultatet. Inom ramen för TUFF har myndigheten under det senaste året arbetat för att kvalitetssäkra den statistik som samlas in. I dagsläget finns tillförlitlig statistik över antal deltagare och antal kurstimmar dessa gått under året.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva genomför merparten av utbildningsanordnarna löpande skriftliga uppföljningar. De kursuppföljningar som används är framtagna av skolan själva och det finns inget samarbete mellan skolorna kring frågorna som ställs. Resultatet från kursuppföljningarna sammanställs av skolan och används i det lokala utvecklingsarbetet. Enda undantaget är Birgittaskolan där inga skriftliga kursuppföljningar genomförs. Alla utbildningsanordnare inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva för statistik över antalet elever som gått utbildningen under året. I samband med sammanställningen av statistik från utbildningen till denna utvärdering framkom att de uppgifter om deltagare som tidigare redovisats i exempelvis årsredovisningen inte överrenstämde med den statistik som togs fram till denna utvärdering.

Sammanfattande analys

Teckenspråksutbildning för anhöriga till döva och personer med hörselnedsättning bedrivs över hela landet inom ramen för två utbildningar, nämligen teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF) och teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva. Båda verksamheterna anordnas direkt eller indirekt av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). TUFF bedrivs vid fem folkhögskolor i landet och finansieras genom ett statsbidrag från myndigheten medan teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva bedrivs vid sex av myndighetens specialskolor. I denna utvärdering har båda dessa verksamheter studerats.

Förutsättningarna är mycket olika när det gäller reglering av utbildningarnas uppbygg och innehåll. TUFF regleras i ett antal styrdokument, bland annat en ramkursplan där målsättningarna med utbildningen fastställs. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva finns inte motsvarande styrdokument även om skolorna gemensamt tagit fram en målbeskrivning som definierar målsättningen med utbildningen. Anordnarna av TUFF är skyldiga att ta fram kursplaner för sina verksamheter, något som endast ett mindre antal skolor inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva har. Även om dessa dokument finns inom TUFF finns det anledning att ifrågasätta hur pass levande dessa dokument är och i vilken utsträckning de används och styr undervisningens innehåll. Måldokument och kursplaner publiceras endast i ytterst begränsad utsträckning på TUFF-anordnarnas webbplatser vilket kan indikera dessa dokument status. Även i intervjuerna påtalas att Skolverkets kursplan, som den lokala kursplanen bygger på, är föråldrad och svår att använda idag.

Av vad som framkommit i utvärderingen förefaller båda utbildningarna generellt hålla en god kvalitet avseende undervisning, boende och barntillsyn. Utvärderingen visar att deltagarna är påfallande positiva till den undervisning som getts inom ramen för utbildningen. Detta innefattar lärarnas sätt att bedriva undervisningen och anpassningen av innehållet till deltagarens kunskapsnivå. Men när deltagarna själva får ange i vilken utsträckning utbildningen hittills gett dem kunskaper inom vissa områden är det en förhållandevis stor andel som upplever att utbildningen gett dem lite kunskap. Av deltagarna inom TUFF är det 30 procent av de svarande som anser att utbildningen gett dem begränsade färdigheter i att kommunicera på teckenspråk. Andelen som anser detta är även påfallande hög bland dem som närmar sig slutet av sin utbildning. I flera intervjuer framförs att 240 timmar, vilket är det maximala antalet timmar en förälder får gå utbildningen, är alldeles för lite för att lära sig teckenspråk. Detta var även en av slutsatserna i den utvärdering av TUFF som skolverket genomförde 2003-2004.¹⁴ I intervjuerna framhåller

¹⁴ En utvärdering av Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), Skolverket, Dnr 2003:1347

dessutom många lärare inom både TUFF och teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva att dagens deltagare i allmänhet endast i begränsad omfattning kommunicerar på teckenspråk i hemmet. Detta får enligt lärarna påtagliga negativa följder för deras kunskapsutveckling i teckenspråk. För teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva framträder en betydligt positivare bild. Av de elever som gått mer än 50 dagar anger 85 procent att utbildningen i mycket stor eller stor utsträckning gett dem färdigheter i att kommunicera på teckenspråk.

När det gäller kunskap om den teckenspråkiga kulturen och situationen i samhället för döva och personer med hörselnedsättning är upplevelsen av den egna kunskapsutvecklingen ännu sämre. Inom TUFF bedrivs mycket begränsad undervisning i dessa ämnen och de är inte heller prioriterade i de styrdokument som finns för utbildningen. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva bedriver dock alla anordnarna någon form av undervisning i dessa ämnen. I det måldokument som finns angivet för utbildningen anges även att undervisningen syftar till ”att ge kunskap om dövas historia, kultur och samhällsliv”.¹⁵ Mot bakgrund av detta är det bekymrande att över hälften av eleverna upplever sig ha fått begränsad kunskap om detta genom utbildningen. Även om denna andel är mindre bland de elever som gått lång tid av utbildningen finns det anledning att se över dessa moment av utbildningen. Manillaskolan avviker i detta sammanhang då en förhållandevis stor andel av eleverna där upplever sig fått god kunskap inom dessa områden. Även i intervjuerna med representanter från Manillaskolan framhålls vikten av dessa moment i utbildningen.

Utvärderingen visar att båda utbildningarna är framgångsrika när det gäller att sätta samman grupper och att deltagarna är påtagligt positiva både till gruppstorlek och till sammansättningen. Detta är särskilt positivt mot bakgrund av att deltagare inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva i förhållandevis hög utsträckning upplever att gemenskap med andra deltagare i liknande situation är den viktigaste aspekten av utbildningen.

Även undervisningsmiljön får generellt goda betyg inom båda utbildningarna. Inom TUFF finns dock anledningen att ifrågasätta i vilken utsträckning utbildningsanordnarna erbjuder en teckenspråkig miljö. I flera fall genomförs utbildningen vid tidpunkter då merparten av övrig verksamhet vid skolan har studieuppehåll. De möjliga vinsterna av att det finns andra teckenspråksutbildningar vid skolan går då förlorade. Detta gäller exempelvis Härnösands folkhögskola som genomför sina utbildningsveckor då teckenspråkstolkutbildningen vid skolan har studieuppehåll. Vid andra skolor genomförs viss del av utbildningen i inhyrda lokaler där ingen annan teckenspråksverksamhet bedrivs. Avsaknaden av en teck-

¹⁵ Målbeskrivning för teckenspråksundervisning för hörande syskon och barn till döva/hörselskadade som i sitt hem behöver teckenspråk för kommunikation (Se bilaga 6).

enspråkig miljö är särskilt allvarlig mot bakgrund av att detta är ett krav på utbildningsanordnarna som finns angivet i förordningen som styr TUFF.¹⁶ Ett tydligt undantag i detta sammanhang är Västanviks folkhögskola som med sin teckenspråkiga profil kan erbjuda en verkligt teckenspråkig miljö vid skolan.

Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva utmärker sig Birgittaskolan negativt på flera punkter avseende utbildningsmiljön, bland annat avseende den teckenspråkiga miljön och undervisningslokalerna i stort. Birgittaskolan utmärker sig bland anordnarna genom att de själva endast undervisar en begränsad del av målgruppen i sin region. Stora delar av regionens barn får istället sin utbildning av landstingen som gör detta på uppdrag av Birgittaskolan. Den undervisning som bedrivs av landstinget genomförs i små grupper och i vissa fall rör det sig om enskild undervisning i elevens hemskola eller landstingets lokaler. Även om denna utvärdering endast har begränsat underlag avseende den verksamhet som landstingen bedriver finns det ändå anledning att se över detta uppdrag av verksamheten. Om externa aktörer ges i uppdrag att utföra skolans uppdrag, som är fallet med Birgittaskolan, ställs särskilt höga krav på uppföljning och kvalitetssäkring av dessa verksamheter. I dagsläget finns inte en tillräckligt bra uppföljning eller kvalitetssäkring av verksamheterna, vilket även skolan ledning är medveten om.

Fördelen med det upplägg som Birgittaskolan valt är att utbildningen kan genomföras närmare elevernas hem och att man på detta sätt förmodligen når flera barn. Övriga anordnare av teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva framhåller vikten av att utbildningen genomförs på specialskolan för att ge barnen möjlighet att uppleva den teckenspråkiga miljön. Det finns ingen anledning att ifrågasätta fördelarna med att förlägga utbildningen i denna miljö. Det övergripande uppdraget är dock att erbjuda hörande syskon och barn till döva föräldrar teckenspråksundervisning och utbildningsanordnarna måste försöka finna utbildningsformer som tilltalar även familjer som bor långt från specialskolorna och som kanske inte har någon koppling till skolan. I delar av landet där det finns tillräckligt underlag borde teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva kunna anordnas för grupper i hyrd lokal. För att möjliggöra en god lärandemiljö och för att möjliggöra kontakten mellan barn i samma situation dock bör grupperna inte vara allt för små. Även vid Birgittaskolan bör gruppens storlek beaktas i uppdraget till landstingen.

Det behov av kompetensutveckling som de intervjuade lärarna och utbildningsansvariga uttrycker inom de båda utbildningarna är förhållandevis likartat. Förutom vidareutbildning inom teckenspråk och pedagogik finns ett behov av utbildning i bemötande av barn och vuxna i kris. Dessutom efterfrågas utbildning rörande olika former av funktionsnedsättningar och diagnoser som lärarna kan stöta på i sitt

¹⁶ Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar 4§

arbete. Deltagarna i utbildningarna upplever överlag att lärarna har goda kunskaper om teckenspråk.

Samarbete mellan utbildningarna

Utvärdering visar att samarbetet mellan och inom utbildningarna är väldigt begränsat. Utvärdering har även visat att det finns ett tydligt intresse hos deltagarna inom båda utbildningarna att få möjlighet att gå kursen samtidigt som barnet eller föräldern får sin utbildning. Det har även framkommit att det bland merparten av lärarna och de utbildningsansvariga finns ett intresse av att genomföra sådana utbildningar. Merparten ser tydliga fördelar med gemensamma kursveckor, både praktiska fördelar för familjerna och pedagogiska fördelar.

Mot bakgrund av detta förefaller det angeläget att ett samarbete initieras mellan utbildningarna för att få till gemensamma utbildningar, det vill säga utbildningar i teckenspråk för föräldrar och hörande barn som genomförs vid samma tidpunkt och plats, men inte nödvändigtvis i samma grupp. I förordningen som styr TUFF och som är vägledande för beviljandet av statsbidrag till utbildningsanordnarna anges att utbildningsanordnaren ”bör sträva efter att planera TUFF så att syskon kan få teckenspråksutbildning samtidigt med föräldrarna”.¹⁷ För att få till ett samarbete rörande gemensamma utbildningsveckor kan särskild tonvikt läggas vid denna formulering i information till utbildningsanordnarna samt i behandlingen av ansökningar. Inom teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva kan specialskolorna ges i uppdrag att genomföra gemensamma utbildningar tillsammans med anordnarna av TUFF. Ett samarbete av detta slag kan förmodligen även stimulera ett utbyte av erfarenheter mellan utbildningsanordnarna. Myndigheten bör i detta sammanhang även se över de ekonomiska förutsättningarna för utbildningsanordnarna att genomföra gemensamma utbildningsinsatser.

Förslag

Myndigheten bör formulera krav och uppdrag till utbildningsanordnarna om att genomföra gemensamma utbildningsinsatser för föräldrar och hörande barn.

Föräldrautbildning inom specialskolan

Utvärderingen har visat att mindre utbildningsanordnare kan ha svårt att upprätthålla kvaliteten på utbildningen. Vissa av de mindre anordnarna inom TUFF har

¹⁷ Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, 5§

svårt att erbjuda någon egentlig teckenspråkig miljö vilket de ska kunna erbjuda enligt förordningen som styr TUFF.

Dessutom har utvärderingen visat att det finns ett intresse hos många deltagare, framförallt inom TUFF, att kunna välja utbildningsanordnare. Detta indikerar en önskan om en mångfald av utbildningsformer och utbildningsanordnare, vilket även vissa intresseorganisationer framhåller som viktigt.

Mot bakgrund av detta och mot bakgrund av intresset för gemensamma familjeveckor finns det anledningen för myndigheten att utreda möjligheterna för ett utvidgat uppdrag till Specialskolorna till att även att anordna teckenspråksutbildning för föräldrar. Specialskolorna kan, till skillnad mot vissa av de mindre TUFF-anordnarna, erbjuda en teckenspråkig miljö. En lösning där specialskolorna får ett uppdrag att anordna föräldrautbildning vid sidan om TUFF-anordnare skulle öka mångfalden av utbildningsalternativ. En utgångspunkt bör således vara att uppdraget till specialskolorna ska ge förutsättningar för att behålla mångfalden av utbildningsanordnare där det finns underlag för det. I delar av landet med ett litet deltagarunderlaget kan en koncentrerings av resurserna få positiva effekter även om det innebär att antalet utbildningsanordnare minskar.

Förslag

Myndigheten bör utreda möjligheterna för ett utökat uppdrag för specialskolan att bedriva teckenspråksundervisning även för hörande föräldrar med utgångspunkten att bevara en mångfald av utbildningsanordnare där elevunderlag för det finns.

Information om utbildningarna

En genomgång av informationen på verksamheternas webbplatser visar på en påtaglig spretighet avseende omfattningen av den information som ges. Inte inom någon av utbildningarna finns en samlad information om all utbildning som genomförs i landet utan varje utbildningsanordnare ansvarar för att publicera information om den egna verksamheten.

Utvärderingen har även visat att de faktiska möjligheterna att välja utbildningsanordnare för studerande inom TUFF begränsas av att informationen om andra skolors verksamhet ofta inte når föräldrarna.

Mot bakgrund av detta föreslås myndigheten ta ett ansvar i förmedlandet av informationen om de utbildningar som bedrivs eller finansieras av myndigheten. Myndigheten föreslås iordningsställa och löpande underhålla en samlad information om båda utbildningarna på Internet och eventuellt även i annat format. Infor-

mationen bör innehålla uppgifter om regelverk, villkor, mål och kursplaner. Den bör löpande uppdateras om vilka kurser som erbjuds av olika utbildningsanordnare. En samlad information om utbildningarna och de mål som finns med utbildningen kan även främja en större jämlikhet över landet. Eventuellt kan även samlad information om teckenspråksutbildning (vid specialskolorna) för integrerade elever samt specialskolornas ordinarie verksamhet presenteras på sidan för att på så sätt skapa en naturlig informationsportal för familjer som av någon anledning är beroende av teckenspråk för sin kommunikation. Informationen bör även utformas så att den är tillgänglig för olika grupper, exempelvis översättas till teckenspråk. Endast i undantagsfall sker detta idag.

Förslag

Myndigheten bör iordningsställa och löpande underhålla en samlad information om båda utbildningarna på Internet.

Samordningsfunktion

Som tidigare nämnts har det framkommit att det finns ett stort behov inom utbildningarna att samverka kring bland annat utbildningens innehåll, material och lektionsupplägg. Detta är ett behov som framförallt lärarna inom utbildningarna tydligt påtalar. Utredaren bedömer även förutsättningarna för ett samarbete mellan de båda utbildningarna som mycket goda då det finns flera tydliga beröringspunkter mellan utbildningarna. Förutsättningar har visat sig finnas för ett samarbete inom och mellan utbildningarna kring exempelvis fortbildning av personalen och material. Dessutom finns, vilket nämnts tidigare, ett tydligt behov av att utveckla informationen om utbildningarna. Mot bakgrund av detta föreslås att en samordnande funktion för båda utbildningarna inrättas. Denna funktion bör ansvara för arbetet inom och mellan båda utbildningarna med att löpande utveckla material, tydliggöra målen med utbildningarna, utarbeta och underhålla anvisningar om kursinnehåll, arrangera gemensam fortbildning för personal samt utarbeta och fortlöpande underhålla informationen om utbildningarna. Samordnaren bör även få en roll i arbetet med att fördela ekonomiska medel till utbildningsanordnarna.

En samordnad funktion för båda verksamheterna skulle främja utbytet mellan utbildningarna och även främja jämlikheten nationellt. Den samordnade funktionen bör få ett tydligt nationellt uppdrag i förhållande till utbildningsanordnarna.

Förslag

Myndigheten bör inrätta en nationell samordnad funktion för båda utbildningarna med det ansvar som anges ovan.

Referenser

En utvärdering av Teckenspråkutbildning för vissa föräldrar (TUFF), Skolverket, Dnr 2003:1347

Förordning (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar

Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar , SKOLFS 2010:17

Teckenspråksverksamheterna för hörande syskon/barn till döva inom SPM – Karlägningsrapport 2002, Specialskolemyndigheten

Ramkursplan för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar, Skolverket, Dnr 64-2002:3694

Bilaga 1. Presentation av utbildningsanordnarna

Härnösands folkhögskola

Härnösands folkhögskola är anordnare av TUFF i norra regionen. Huvudmän för skolan är Svenska Missionskyrkan och Svenska Missionskyrkans Ungdom (SMU). Vid skolan bedrivs förutom TUFF även utbildning till teckenspråkstolk och kontakttolk. Skolan ligger centralt belägen i Härnösand.

<http://www.hfs.se/>

Kristinaskolan

Kristinaskolan är den regionala specialsolan i norra regionen och anordnar teckenspråksundervisning för hörande syskon och döva barn. Huvudman för alla specialsolor i landet är SPSM. Skolan har utöver teckenspråksutbildningen för hörande syskon och barn till döva både inskrivna elever och så kallade deltids elever som har viss del av sin utbildning förlagd på skolan. Skolan ligger central belägen i Härnösand.

<http://www.spsm.se/Skolor/Kristinaskolan/>

Västanviks folkhögskola

Västanviks folkhögskola är anordnare av TUFF i mellersta regionen. Huvudman för skolan är Sveriges Dövas Riksförbund (SDR). Skolan har en tydlig inriktning mot teckenspråk med bland annat teckenspråks- och dövblindtolkutbildning samt teckenspråkslinje för hörselskadade. Skolan ligger strax utanför Leksand.

<http://www.vastanviksfhs.se/>

Birgittaskolan

Birgittaskolan är den regionala specialsolan i mellersta regionen och anordnar teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva. Skolan har inskrivna elever och anordnar även så kallade temadagar för elever med hörselnedsättning som går i annan skola. Skolan ligger centralt belägen i Örebro.

www.spsm.se/Skolor/Birgittaskolan/

Södertörns folkhögskola

Södertörns folkhögskola är anordnare av TUFF i östra regionen. Skolan har sedan år 2010 sin teckenspråksverksamhet förlagd till lokaler i centrala Stockholm. Utöver TUFF anordnar skolan även utbildningar i teckenspråks- och dövblindtolk samt skrivtolk. Huvudman för skolan är Stiftelsen Väddö - Södertörns Folkhögskolor (ABF Sollentuna och Medborgarskolan Stockholmsregionen).

<http://www.sodertorn.fhsk.se/>

Manillaskolan

Manillaskolan är den regionala specialsolan i östra regionen och anordnar teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva. Skolan har inskrivna elever och erbjuder därutöver så kallade temaveckor (med teckenspråksundervisning) för elever med hörselnedsättning som går i annan skola. Skolan ligger belägen på Djurgården i Stockholm.

<http://www.spsm.se/Skolor/Manillaskolan/>

Nordiska folkhögskolan

Nordiska folkhögskolan är anordnare av TUFF i västra regionen. Skolan har en utöver TUFF även Teckenspråks- och dövblindtolkutbildning samt ett flertal andra allmänna linjer och korta kurser. Skolan har nordisk profil med deltagare från hela Norden. Huvudman för skolan är Föreningen Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Skolan ligger belägen i Kungälv, två mil norr om Göteborg.

<http://www.nordiska.fhsk.se/>

Vänerskolan

Vänerskolan är den regionala specialskolan i västra regionen och anordnar teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva. Skolan har inskrivna elever och anordnar därutöver så kallade temadagar, kompisläger och sommarläger för elever med hörselnedsättning som inte går på skolan. Skolan ligger belägen i Vänersborg, cirka tio mil norr om Göteborg.

<http://www.spsm.se/Skolor/Vanerskolan/>

Önnestads folkhögskola

Önnestads folkhögskola är anordnare av TUFF i södra regionen. Skolan anordnar även teckenspråks- och dövblindtolkutbildning, behandlingspedagoglinje samt ett antal andra allmänna linjer och korta kurser. Skolan är en så kallad rörelsefolkhögskola och har Önnestads folkhögskolas garantiförening som huvudman. Skolan ligger belägen i Önnestad utanför Kristianstad.

<http://onne.se/>

Östervångskolan

Östervångskolan är den regionala specialskolan i södra regionen och anordnar teckenspråksundervisning för hörande syskon och barn till döva. Skolan har inskrivna elever och anordnar dessutom teckenspråksveckor för hörselskadade elever i grundskolan. Skolan ligger belägen i centrala Lund.

<http://www.spsm.se/Skolor/Ostervangsskolan/>

Åsbackaskolan

Åsbackaskolan är en specialskola för döva eller personer med hörselnedsättning som också har en utvecklingsstörning. Skolan har ett nationellt upptagningsområde. Vid skolan anordnas även teckenspråksundervisning för hörande syskon och barn till döva föräldrar. Skolan ligger belägen i Gnesta, drygt sex mil sydväst från Stockholm.

<http://www.spsm.se/Skolor/Asbackaskolan/>

Bilaga 2. Teckenspråklärarnas utbildnings- bakgrund

			Läro- utbildning	Specialläro- utbildning	Fritidspedagogutbildning	Folkhögskoleläro- utbildning	Teckenspråkläro- utbildning (fhsk)	Fritidsledarutbildning (fhsk)	Teckenspråkslinjen (fhsk)	Teckenspråkstolkutbildning (fhsk)	Högskolepoäng i pedagogik	Högskolepoäng i specialpedagogik	Högskolepoäng i teckenspråk	Högskolepoäng i övriga ämnen	
TUFF	Nordiska fhsk	1				●	●						●	●	
		2	●						●					●	
		3							●						●
	Önnestad fhsk	1						●			●	●			
		2													
		3								●	●				
		4				●			●	●				●	
		5				●				●	●			●	●
		6					●					●			
		7										●		●	
		8							●			●		●	●
		9								●				●	●
	Södertörn fhsk	1									●			●	●
		2									●			●	●
		3				●		●						●	●
	Västanvik fhsk	1					●	●		●	●			●	
		2				●	●				●			●	
		3					●				●			●	●
		4					●				●			●	●
		5					●				●			●	●
	Härnösand fhsk	1					●								
		2					●								
		3					●								
	Teckenspråksutbildning för hörande syskon och barn till döva	Kristinaskolan	1	●	●									●	
			2				●							●	
		Birgittaskolan	1								●		●	●	
			2												
Vänerskolan		1	●							●					
		2						●			●				
Manillaskolan		1								●			●		
		2						●							
		3													
Åsbackaskolan		1	●											●	
		2			●					●		●			
Östervångskolan		1									●	●		●	
	2					●							●		

Bilaga 3. Enkät – Teckenspråksutbildning för vissa föräldrar

Dina svar är skyddade

Dina uppgifter skyddas enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), samt personuppgiftslagen (1998:204). Det innebär att alla som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och att de insamlade uppgifterna endast redovisas i tabeller där ingen enskild persons svar kan utläsas. Numret högst upp på blanketten är till för att SCB under insamlingen ska kunna se vilka som har svarat och vilka som ska få en påminnelse. Efter avslutad bearbetning hos SCB redovisas alla identitetsuppgifter innan materialet överlämnas till Specialpedagogiska skolmyndigheten för fortsatt bearbetning.

Resultat

Resultaten från undersökningen kommer att redovisas på Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats (www.spsm.se/) högst av 2011.

Instruktioner:

Enkäten kommer att läsas maskinellt. När du besvarar enkäten ber vi dig därför tänka på att:

- Använda kulspetspenn eller svart eller blå färg, in- och utvändigt. Använd inte blyerts pennor!
- Skriva tydliga siffror: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
- Markera dina svar med kryss, så här och INTE så här
- Om du vill ändra ditt svar, täck hela rutan:
- Om du vill skriva mer än en rad skriv på de anvisade rätlinjerna eller om du vill förklara/förtydliga något:

- skriv inte mellan eller i rindriften av svarsrutorna
- skriv i stället på eventuella kommentarsfält

Enkät om teckenspråks- undervisning

Det är en av drygt 300 personer som är utvald att ingå i en uppföljning av teckenspråksundervisning för vissa föräldrar (TUFF). Syftet med undersökningen är att få en uppfattning av hur personer som gått TUFF upplever utbildningen. Resultat av undersökningen kommer ligga till grund för beslut om eventuella förändringar av utbildningen. Undersökningen genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Alla svar är viktiga

Det är av stort värde för oss att du har deltagit i TUFF under 2009. Urvalet baseras på deltagarrekommendationer från anordnarna av utbildningen. Svaret med utgångspunkt från din senaste genomförd TUFF-kurs, även om denna kurs startades under 2010. Din medverkan är viktig men ditt svar är mycket viktigt och bidrar till att undersökningens resultat blir tillförlitligt. Ditt svar kan inte ersättas med någon annan.

Vi ber dig svara på frågorna och skicka tillbaka blanketten i det postfärdiga omslaget så snart som möjligt.

Tack på förhand för din medverkan!

Med vänliga hälsningar

Leif Nilver
Chf, Skolhäringsavdelningen
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Fredrik Bergdahl
Fredrik Bergdahl
Undersökningsledare
Statistiska centralbyrån

Kontakta oss gärna

Undersökningens syfte eller hjälp med frågor:

Joakim Granström
Telefon: 010-4735156 E-post: joakim.granstrom@spism.se

Insamling av blanketten:

Anna Jansson
Telefon: 010-1778783 E-post: annamarie.jansson@scb.se
Postadress: 701 89 Örebro
www.scb.se

Teckenspråksutbildning till syskon

12. Har ditt barn med hörselnedsättning hörande syskon?
 1 Ja
 2 Nej → *Gå till fråga 16*

13. Erbjuds de hörande syskonen undervisning i teckenspråk under kursen?
 1 Ja
 2 Nej

14. Om möjligheten fanns för de hörande syskonen att få undervisning i teckenspråk på samma skola under tiden som du går din kurs, skulle du då utnyttja den möjligheten?
 1 Ja, förmodligen
 2 Nej, förmodligen inte

15. Har ditt/dina hörande barn gått en kurs i teckenspråk under 2009 eller 2010?
 1 Ja
 2 Nej

Boende

16. Var bodde du under den senaste kursen?
 1 På skolan (litetmat)
 2 Hemmet → *Gå till fråga 18*
 3 Annat boende → *Gå till fråga 18*

17. Hur upplevde du boendet?
 1 Mycket bra
 2 Bra
 3 Dåligt
 4 Mycket dåligt

Barnutlysning

18. Har du haft barn inom barnutlysning i skolans regi under TUFF-kursen?
 1 Ja
 2 Nej → *Gå till fråga 20*

19. Hur upplevde du barnutlysningen?
 1 Mycket bra
 2 Bra
 3 Dåligt
 4 Mycket dåligt

Innehåll och upplägg

20. Upplever du att du fick tillräckligt med information inför senaste kursstillfället?
 1 Ja
 2 Nej

21. I följande fråga vill vi gärna veta vad du tycker om kvalitén på vissa delar av senaste kursen. **Kryssa för vad du anser om...**

	Mycket bra	1	2	3	4	5	6
a. ... lära ut kunskaper om teckenspråk?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. ... lära ut kunskaper om kommunikation?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. ... lära ut kunskaper om material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. ... lära ut kunskaper om kommunikation?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. ... lära ut kunskaper om kommunikation?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. ... lära ut kunskaper om kommunikation och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22. Hur upplever du svårighetsgraden på den senaste kursen i förhållande till din egen kunskapsnivå?
 1 Mycket bra
 2 Bra
 3 Dåligt
 4 Mycket dåligt

+

+	<p>23. Hur upplevde du kontakten med de andra kursdeltagarna under kursen?</p> <p>1 ☐ Mycket positivt 2 ☐ Positivt 3 ☐ Noggrant 4 ☐ Mycket negativt 5 ☐ Vett / Inte aktuellt</p>	+
	<p>24. Vad i utbildningen anses du är viktigast? Ange endast ett svarsalternativ.</p> <p>1 ☐ Undervisning i teckenspråk 2 ☐ Undervisning om den teckenspråkiga kulturen 3 ☐ Undervisning om döva och hörselnedsatta personers situation i samhället 4 ☐ Gemenskap med andra deltagare i liknande situation 5 ☐ Möjligheten att få teckenspråksutbildning samtidigt som hörande system</p>	

Kunskapsutveckling

+	<p>25. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills gett dig färdigheter i att kommunicera på teckenspråk?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Liten utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inte alls</p>	+
	<p>26. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills har gett dig kunskaper om den teckenspråkiga kulturen?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Liten utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inte alls</p>	
	<p>27. I vilken utsträckning upplever du att utbildningen hittills har gett dig kunskaper om döva och hörselnedsatta personers situation i samhället?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Liten utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inte alls</p>	+

Tack för att du svarade på enkäten!

+

5

Bilaga 4. Enkät – Teckenspråk för hörande syskon och barn till döva

Dina svar är skyddade

Dina uppgifter skyddas enligt 24 kap. 8 § utvärderings- och sekretesslagen (2009:300) samt personuppgiftslagen (1998:204). Det innebär att alla som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och att de ursprungliga uppgifterna endast redovisas i tabeller där ingen enskild persons vika kan utläsas. Namnet högs upp på blanketten är till för att SCB under ansökningsprocessen ska kunna se vilka som har svarat och vilka som ska få en påminnelse. Efter avslutad bearbetning hos SCB och lagras alla identitetsuppgifter inom materialet överlämnas till Specialpedagogiska skolmyndigheten för fortsatt bearbetning.

Resultat

Resultaten från undersökningen kommer att redovisas på Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats www.spsm.se i slutet av 2011.

Instruktioner:

Enkäten kommer att läsas maskinellt. När du besvarar enkäten ber vi dig därför tänka på att:

- Avancerat klädspråk eller svart eller blå färg, inte rött. Använd inte flytspenna!
- Skriv tydliga siffror

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
- Markera dina svar med kryss, så här: ja nej. (NTS så här)
- Om du vill ändra ditt svar, rita hela rutan:
- Om du vill skriva mer text än vad som får plats på de avsedda raderabovarna eller om du vill förklara/uttydligt något:
 - skriv in i de rutor eller i slutet av svaren i rutan
 - skriv i stället på en separat sida

Enkät om teckenspråks- undervisning

En översättning till teckenspråk finns tillgänglig på <http://www.spsm.se/enkaten>

Det och ditt barn är utvalda att ingå i en undersökning av teckenspråks- undervisning för syskon eller barn till döva. Syftet med undersökningen är att få en uppfattning om hur personer som gått utbildningen upplever den. Resultat av undersökningen kommer bara till användning för beslut om eventuella förändringar av utbildningen. Undersökningen genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM).

Alla svar är viktiga

Detta barn är en av cirka 600 personer som ingår i undersökningen eftersom barn/behörighet i teckenspråksundervisningen under 2009. Utvalet baseras på en förteckning från myndigheten av utbildningen. Svaren med utgångspunkt från ditt barns senast genomförd kurs, även om denna kurs slutades under 2010. Vi vill gärna i enkäten tillsammans med ditt barn eller till ditt barn, om det är möjligt, självt svara på de frågor som hänförelse är bäst kända om om. Er medverkan är frivillig men ert svar är mycket viktigt och bidrar till att undersökningens resultat blir tillfredsfyllande. Ett svar kan inte ersättas med någon annan.

Vi ber er svara på frågorna och skicka tillbaka blanketten i det postlådan svarensert så snart som möjligt.

Tack på förhand för ert medverkande!

Med vänliga hälsningar

Fredrik Bergdahl
Utvärderingschef
Statistiska centralbyrån

Kontakta oss gärna

Undersökningens syfte eller hjälp med frågor:
Johanna Grausme
Telefon: 010-4735156 E-post: johanna.grausme@spsm.se
Inskickning av blanketten:
Anna Jansson
Telefon: 010-476783 E-post: annamaria.jansson@scb.se
Postadress: 701 80 Örebro
www.scb.se

	+		+
8.		<p>Uppskatta hur många utbildningsdagar ditt barn sammanlagt har gått inom ramen för teckenspråksutbildning för syskon och barn till döva föräldrar.</p> <p>1 ☐ 10 dagar eller mindre 2 ☐ 11-20 dagar 3 ☐ 21-30 dagar 4 ☐ 31-40 dagar 5 ☐ 41-50 dagar 6 ☐ Mer än 50 dagar</p>	+
Valmöjligheter			
9.		<p>Hur skulle du/ditt barn uppleva det om teckenspråksutbildningen för syskon och barn till döva istället skulle ges vid de skolor som anordnar teckenspråksutbildning för föräldrar (TUFF)?</p> <p>1 ☐ Mycket positivt 2 ☐ Positivt 3 ☐ Varken positivt eller negativt 4 ☐ Negativt 5 ☐ Mycket negativt</p>	+
10.		<p>Har du/ditt barn haft möjlighet att välja tidpunkt för kursen?</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nej</p>	+
11.		<p>Har du/ditt barn fått information om andra skolors teckenspråkskurser för syskon eller barn till döva?</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nej</p>	+
12.		<p>Har du/ditt barn haft möjlighet att välja utbildningsanordnare/skola?</p> <p>1 ☐ Ja → <i>Gå till fråga 14</i> 2 ☐ Nej 3 ☐ Vel ej</p>	+
13.		<p>Skulle du/ditt barn vilja ha haft möjlighet att välja utbildningsanordnare/skola?</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nej</p>	+

	+		+
Bakgrund			
1.		<p>Vilket år är barnets födelseår? Om flera barn finns i hushåll, skriv ködsåret på det barn som enkäten är adresserad till.</p> <p>År: <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/> <input style="width: 20px;" type="text"/></p>	+
2.		<p>Av vilken anledning gick ditt barn teckenspråksutbildningen?</p> <p>1 ☐ Barnet har syskon som har nedsatt hörsel 2 ☐ Barnet har en eller flera föräldrar som har nedsatt hörsel</p>	+
Senaste kursstillfället			
3.		<p>När gick ditt barn senaste en kurs inom ramen för den aktuella teckenspråksutbildningen?</p> <p>1 ☐ Våren 2009 2 ☐ Hösten 2009 3 ☐ Våren 2010 4 ☐ Hösten 2010</p>	+
4.		<p>Hur många dagar varade den teckenspråkskurs som ditt barn gick senaste?</p> <p>1 ☐ 1 dag eller mindre 2 ☐ 2 dagar 3 ☐ 3-5 dagar 4 ☐ Mer än 5 dagar</p>	+
5.		<p>Var kursen en fögerskola?</p> <p>1 ☐ Ja 2 ☐ Nej</p>	+
6.		<p>Vem var anordnare av kursen?</p> <p>1 ☐ Bigittaskolan 2 ☐ Marilaskolan 3 ☐ Asbackaskolan 4 ☐ Östervångsskolan 5 ☐ Vårskolan 6 ☐ Västanviks folkhögskola 7 ☐ Lurbyvallen 8 ☐ Håselvåden 9 ☐ Kristinaskolan</p>	+
7.		<p>Var detta första gången ditt barn gick en teckenspråksutbildning?</p> <p>1 ☐ Ja → <i>Gå till fråga 9</i> 2 ☐ Nej</p>	+

+ +

Teckenspråksutbildning för föräldrar

14. Är du (vårdnadshavaren) själv beroende av teckenspråk i din kommunikation?
 1 Ja → Gå till fråga 17
 2 Nej
15. Har du (vårdnadshavaren) själv vid något tillfälle gått teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF)?
 1 Ja
 2 Nej
16. Om möjligheten fanns för dig som förälder att få undervisning i teckenspråk (TUFF) på samma skola och samtidigt som ditt/dina hörande barn, skulle du då utnyttja den möjligheten?
 1 Ja, förmodligen
 2 Nej, förmodligen inte

+ +

Innehåll och upplägg

19. Upplever du/ditt barn att ni fick tillräckligt med information inför senaste kursstillfället?
 1 Ja
 2 Nej
20. I följande fråga vill vi gärna veta vad du/ditt barn tycker om kvalitén på vissa delar av senaste kursen.
 Kryssa för vad du/ditt barn anser om...
	Mycket bra	Bra	Varken bra eller dåligt	Dåligt	Mycket dåligt	Vår ej/svara
	1	2	3	4	5	6
a. ... lärarnas kunskaper om teckenspråk?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. ... lärarnas sätt att förklara och undervisa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. ... läromedel och material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. ... miljö?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. ... friläskävideregå?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. ... undervisningsmaterialerna?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. ... gruppsammansättning?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. ... antalet deltagare i gruppen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. ... de tekniska hjälpmedlen i undervisningen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. ... undervisningens upplägg?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. ... undervisningens tidsutnyttjande?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. ... möjligheten att kommunicera på teckenspråk utan för lektonstid?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. ... undervisningen om den teckenspråkliga kulturen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. ... undervisningen om döva och hörselrumsalter personers situation i samhället?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. ... undervisningen i teckenspråk?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Hur upplever du/ditt barn svårighetsgraden på den senaste kursen i förhållande till ditt barns kunskapsnivå?
 1 Mycket bra
 2 Bra
 3 Dåligt
 4 Mycket dåligt

+ +

Boende

17. Var bodde barnet under den senaste kursen?
 1 På skolan (fr-err at)
 2 I hemmet → Gå till fråga 19
 3 Annat boende → Gå till fråga 19
 4 Inte aktuellt (fr gen över sätning krävdes) → Gå till fråga 19
18. Hur upplevde du/ditt barn boendet?
 1 Mycket bra
 2 Bra
 3 Dåligt
 4 Mycket dåligt

+ +

+ +

+		+
<p>22. Hur upplevde barnet kontakten med de andra barnen under kursen?</p> <p>1 ☐ Mycket positivt 2 ☐ Positivt 3 ☐ Negativt 4 ☐ Mycket negativt 5 ☐ Var ej / Inne alls</p>		
<p>23. Vad i utbildningen anses du/ditt barn är viktigast? <i>Ange endast ett svansalternativ.</i></p> <p>1 ☐ Undervisning i teckenspråk 2 ☐ Undervisning om den teckenspråkiga kulturen 3 ☐ Undervisning om döva och hörselsatta personers situation i samhället 4 ☐ Gemenskap med andra barn i liknande situation 5 ☐ Erfarenheter av sjukvårdens skolmiljö 6 ☐ Möjligheten att få teckenspråksutbildning samtidigt som föräldrar</p>		
Kunskapsutveckling		
<p>24. I vilken utsträckning upplever du/ditt barn att utbildningen hitills gett färdigheter i att kommunicera på teckenspråk?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Lite utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inne alls</p>		
<p>25. I vilken utsträckning upplever du/ditt barn att utbildningen hitills har gett kunskaper om den teckenspråkiga kulturen?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Lite utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inne alls</p>		
<p>26. I vilken utsträckning upplever du/ditt barn att utbildningen hitills har gett kunskaper om döva och hörselsatta personers situation i samhället?</p> <p>1 ☐ Mycket stor utsträckning 2 ☐ Stor utsträckning 3 ☐ Lite utsträckning 4 ☐ Mycket liten utsträckning / Inne alls</p>		
<p>27. Hur har enkäten fyllts i?</p> <p>1 ☐ Jag (vårdnadsavaren eller vårdnadstävaren) har svarat på frågorna utan att diskutera dem med barnet 2 ☐ Jag (vårdnadsavaren eller vårdnadstävaren) har fyllt i enkäten tillsammans med barnet 3 ☐ Barnet har fyllt i enkäten</p>		
+	5	+
Tack för att du svarade på enkäten!		

Bilaga 5. Ramkursplan för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar

Statens skolverks
författningssamling

Skolverket

ISSN 1102-1950

**Skolverkets föreskrifter
om ramkursplan för teckenspråksutbildning
för vissa föräldrar**

SKOLFS 2003:19

Utkom från trycket
den 6 maj 2003

2003-03-14

Skolverket föreskriver med stöd av 3 § andra stycket förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar att för sådana kurser i teckenspråksutbildning som enligt förordningen berättigar till statsbidrag skall den ramkursplan som redovisas i bilagan till dessa föreskrifter gälla.

Bilaga

Utbildningens syfte

Utbildningen skall ge föräldrar till barn som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation med främst döva, hörselskadade eller dövblinda barn, kunskaper i att använda teckenspråk i den dagliga kommunikationen. Utbildningen utgår från föräldrarnas behov och önskemål och bygger på att föräldrarna har förkunskaper i teckenspråk, som motsvarar målen för landstingens introduktionsutbildning.

Syftet med utbildningen är att föräldrarna på ett funktionellt sätt skall kunna använda teckenspråket i kontakt med sitt barn och därmed främja barnets utveckling. Utbildningen syftar även till att ge föräldrarna insikt om de grundläggande villkor för kommunikation som gäller vid samtal med döva teckenspråksanvändare.

Mål att sträva mot

Utbildningsanordnaren skall i sin undervisning i teckenspråk sträva efter att föräldrarna

- utvecklar sina kunskaper i att kommunicera på teckenspråk så att de kan följa och stödja barnet i dess utveckling,
- vågar och vill delta i dialog och utvecklar sin förmåga att berätta, beskriva och uttrycka sina åsikter på teckenspråk,

SKOLFS 2003:19
Bilaga

- utvecklar sådana färdigheter att de kan kommunicera i grupp med döva, dövblinda och hörselskadade i vardagliga situationer,
- får tilltro till sin förmåga att använda teckenspråk i alla de sammanhang där det behövs,
- kommer till insikt om hur den egna inläringen av teckenspråk går till och utifrån denna kunskap självständigt arbetar med att utveckla sitt teckenspråk.

Teckenspråkets karaktär och uppbyggnad

Teckenspråket är dövas förstaspråk. I Sverige finns cirka tiotusen personer som är döva från födseln eller tidig barndom. Även andra, exempelvis vissa hörselskadade och dövblinda, använder i ökande omfattning teckenspråk för att kommunicera.

Teckenspråket är inte internationellt utan varje land har sitt nationella teckenspråk med egen grammatik, eget ordförråd och egna kulturella drag. Det är ett visuellt/gestueellt språk som produceras med händerna, ansiktet och kroppen. Den som tillägnar sig kunskaper i teckenspråk lär sig samtidigt ett nytt sätt att kommunicera eftersom teckenspråk skiljer sig från talade språk.

Ytterligare en skillnad är att jämfört med svenska språket saknar teckenspråket skriftlig form. Genom att använda teckenspråk för att uttrycka egna tankar eller ta del av andras tankar utvecklas språkfärdigheten.

Kurs: Teckenspråk för föräldrar – grundkurs (240 timmar om 60 minuter)

Mål att uppnå efter avslutad kurs

Föräldrarna skall

- förstå huvudinnehållet i vardagligt teckenspråk,
- kunna använda teckenspråk för att beskriva och berätta,
 - kunna samtala med sitt barn om vardagliga ämnen samt ha viss förmåga att anpassa sitt språk efter situationen,
- kunna bokstavera och avläsa tydlig bokstavering,
- ha tilltro till den egna språkfärdigheten och våga använda teckenspråk i vardagliga situationer med döva, dövblinda eller hörselskadade.

Dessa föreskrifter träder i kraft fyra veckor efter den dag föreskrifterna enligt uppgift på dem utkom från trycket.

Genom dessa föreskrifter upphävs Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 1998:7) om ramkursplan för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar.

PER THULLBERG

Madeleine Dahlborg

Bilaga 6. Målbeskrivning för teckenspråk för hörande syskon och barn till döva

Teckenspråksundervisning för hörande syskon och barn till döva

som i sitt hem behöver teckenspråk för kommunikation

Målbeskrivning

Undervisningen syftar till:

- att utveckla elevens förmåga att förstå och uttrycka sig på teckenspråk
- att skapa samhörighet med elever i samma situation
- att få vistas i en teckenspråkig miljö, ta del av döva elevers vardag och skolgång
- att ge kunskap om dövas historia, kultur och samhällsliv

Mål att sträva mot

- bidra till ökad kommunikation i familjen
- utveckla sina kunskaper i att kommunicera på teckenspråk
- utvecklar en språklig säkerhet och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang
- ge kunskaper om att teckenspråk är ett språk med egen grammatik, eget ordförråd och egna kulturella drag
- skapa trygghet och delaktighet för eleven i gruppen
- stärka elevens självkänsla och tydliggöra uppfattningen om den egna livssituationen
- lära känna dövas kultur och kunna sätta detta i relation till sig själv och andra

*Ett barn lär sig språk när det talas av någon som de tycker om.
Barnet får ett rikare språk om det möter språket i många olika sammanhang.
Det är en stor fördel för samhället att många människor är flerspråkiga.
Ett barn lär sig de språk det behöver.
Källa: Skolverkets hemsida*

Bilaga 7. Handlingsplan

SPECIALSKOLEMYNDIGHETEN

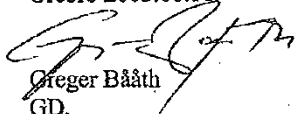
Teckenspråksverksamheterna för syskon/barn till döva inom SPM

Handlingsplan

1. Få stöd från rektor/arbetsledare
2. Få in verksamheten i den ordinarie organisationen på respektive skola
3. Få fler personal på respektive skola involverad i verksamheten
4. Ge information om verksamheten till all personal på respektive skola
5. Ha en ambition att där det är möjligt för respektive verksamhet ha gemensamma aktiviteter med skolans elever
6. Ge möjlighet att blanda målgrupper och ha ett flexibelt innehåll med hänsyn till målgruppernas olika behov
7. Erbjuder kurs två veckor per år och elev
8. Ha teckenspråksverksamheten på skolorna samt sträva mot läger och helgverksamhet som komplement
9. Planering av kurser för grundsärskole/träningskoleelevers syskon sker alltid i samverkan med Åsbackaskolan
10. Sträva mot en gemensam registermodell med hänsyn tagen till lokala förutsättningar
11. Sträva efter att utveckla en gemensam marknadsföring
12. Formulera övergripande mål
 - a. Arbetsplan
 - b. Kursplan
13. Utarbeta ett gemensamt läromedel

Efter förslag från den arbetsgrupp som har haft i uppdrag att arbeta med frågan, där rektorerna Signild Salander och Elizabeth Mattson varit sammankallande, fastställs ovanstående handlingsplan.

Örebro 2003.06.11

Greger Bååth
GD.